

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra det gamle
Gilleleje
1941

Redigeret af H. C. Terslin

Gilleleje Museums Aarbog IX

Museet har med ærbødig Tak modtaget Tilskud til nærværende Aarbog fra *Søborg—Gilleleje Sogneraad, Tikøb Sogneraad, Esbønderup-Nøddebo Sogneraad, Nord-sjællands Bank, Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, Gilleleje Brugsforening, Spare- og Laanekassen for Kronborg vestre Birk og Gilleleje Havne- og Bjærgelav.*

Gilleleje Museum har udgivet Aarbøger 1933—41. Aarg. 1933 og 40 er udsolgt. Aarg. 1934—39 sælges kun samlet à 2 Kr. Aarg. 1941 koster 2,50 ved Bestilling paa Museet (Telf. Gilleleje 192); Bogladepris 3 Kr.

Man støtter Museet ved at blive Medlem af Museumsforeningen (Kontingent mindst 1 Kr.), ved at skænke Genstande og ved at yde Bidrag til Museets Byggefond. Foreningens Medlemmer har gratis Adgang paa Museet i de ordinære Aabningstider.

FRA DET GAMLE GILLELEJE

1941

Maleren *Viggo Johansen*: Fisker Kristian Nielsen. — Tegnet 1876 under Sildefisket ved Sjællands Odde, hvor Gilleleje-Fiskerne holdt til hos Mølleren i Yderby. Kunstneren forevige ved den Lejlighed flere af Fiskerne, mens de en Aften spillede Kort. — Originalen tilh. Gilleleje Museum.

Fra det gamle Gilleleje 1941

Årbog IX
redigeret af H. C. Terslin

Gilleleje Museums Forlag
1941

GILBJERG

„det træder dristigt Havet imøde,

og det har udbredt et Stentæppe for sin Fod“.

(Foto H. C. Terslin).

— — — NAAR jeg vælger Gilleleje, hvis jeg i en Fart skal sige, hvilket Sted der er det skønneste, jeg kender i Danmark, saa er det GILBJERG Hoved, jeg tænker paa, de stejle og hule Skrænter, den stenede Strand og Udsigten højt oppe fra over Havet. — Havet er altid stort, og det vokser i Vælde, naar man ser det fra en Højde. Det kommer fra Horisonten, og det gaar mod Horisonten. Det rejser sig foran os, det synker under os. Dybt nede borer det sig ind og hujer og rasler med Stenene. Bølgerne udbreder smaa Skumtoppe og tager dem straks tilbage. Og samtidig vokser Landet og bliver mægtigt under vore Fødder, fordi vi ser baade Flade og Dybde, et Indsnit i Jordskorpen. — Det er et tykt Stof at staa paa, og over os er Himmelens lette Aandehvælving. Ja, Rummet er stort, og mærkelige Ting rører sig deri. Her er Jorden og der staar Solen og der er Maanens hvide Kant. — Jeg ved ikke, at Verden noget Sted er skønnere end paa Gilbjerg Hoved. Den lange Kystlinie er dejlig med Bugter og Fremspring, paa en Gang dristig og yndefuld og med de hvide Fyrtaarne, som selv i Magsvejr staar friske af de Storme, som har omsuset dem. — Landets Form ligger oprullet for vore Øjne som et Kort. Et majestætisk Stykke Geografi. — Det er et godt gammelt Land, Danmark, paa dette Sted. Det træder dristigt Havet imøde og det har udbredt et Stentæppe for sin Fod. I tæt Forening Millioner af smaa Sten — et Broderi af Granit. Jeg elsker disse Stene, som Havet har leget med, rullet med og slebet gennem Aartusinder. Nu har de faaet deres Form, saaledes vil de holde sig længe. Jeg elsker dem for deres Mangfoldighed og Selvstændighed, for deres Ælde og tætte Kraft. En Sten er et godt og fast Stykke Liv. — — Den, som ser vidt ud over Land og Hav, kan erfare en særegen Lykke. Det store Rum frigør vort hemmeligste Indre. Et Øjeblik føles det, som om Sjælen er noget virkeligt, noget rumligt i os, den erkender sig selv, den rører sig. Et Øjeblik er det, som om den aner, at kun et Slør skiller den fra Tingens inderste Væsen. — Djævelen var dog dum, da han førte Mennesket op paa et højt Bjerg og viste ham Verden for at friste ham. — Højt oppe bryder Mennesket sig mindst om at vinde Verden, for den er hans; han ejer den i dybere Forstand end Kejseren, som raader over Riger.

FRITZ JÜRGENSENS
OG P. C. ZAHLES BESØG PAA
GILLELEJE 1851

Kunstneren *Fritz Jürgensen* er kendt for sine mange Pennetegninger. Disse og den ledsagende Tekst, skrevet med spidse gotiske Bogstaver, aabenbarer hans Lune og Ironi og illustrerer de menneskelige Svagheder paa en bitter, men dog godmodig og harmløs Maade. — Sammen med Vennen *P. C. Zahle*, der var blevet cand. teol. i 1850 og siden blev den kendte Politiker og endelig (1879) Præst, foretog han en Udflugt i Nordsjælland i 1851. De var da henholdsvis 33 og 26 Aar. — I sin Levnedsskildring af Kunstneren fortæller *Nicolai Bøgh* om denne Fodtur.

De sejlede først fra København til Helsingborg, hvor de havde til Hensigt at se en Solformørkelse. Derfra tog de til Helsingør og videre nordpaa. De var bl. a. paa *Odinshøj*, et Udsigtspunkt, Jürgensen var saa betaget af, at han udbrød: „Man sige om København, hvad man sige vil; man rose dens Glæder og Adspredelser; men jeg foretrækker *Odinshøj* for *Kristen Bernikovsstræde*“.

Ankomne til *Hornbæk* tog de ind paa Kroen. Jürgensen undrede sig over, at det viste sig, at Værten baade var Krovært og Politi, hvilket, som han skriver, let kunde foranledige, at han kom til at arrestere sig selv for en af de Forseelser, der er saa hyppige hos Kroværter.

Saa drog de videre til Gilleleje, hvor de vilde stifte Bekendtskab med Kroværten (*Mentz*), som skulde være et meget mærkeligt Menneske. De gik langs Stranden, og Jürgensen morede sig med at tegne Figurer i Sandet, men sagde: „Disse Tegninger vil ikke skaffe mig Berømmelse; thi næste Bølgeslag vil udslette dem; og dog! hvem ved! Har ikke min Ven Melbye skrevet sit Navn i Bølgerne, og dog vil det ikke uddø saa snart“. (Der var tre Brødre Melbye, der alle var Marinemalere; maaske sigtes der her til D. H. A. Melbye). Zahle tilføjede, at Jürgensen forsynede Sjælland med Randtegninger.

Ankomne til *Gilleleje* stiledede de til Kroen, hvis mærkelige Vært de gerne vilde hilse paa. De havde hørt ham omtalt dels paa Grund af hans sjældent smukke Gaard, dels paa Grund af hans Afsky for at modtage Gæster. Han var velhavende og havde købt Krogaarden mere for at nyde Landlivet end for at leve af Værtshushold; tidligere havde han været københavnsk Snedker. Det generede ham ikke at have Fiskerne paa Kroen; men tilrejsende, der gjorde Spektakler og stillede store Fordringer, frygtede han. Derimod var Kunstnere, Musikere og Digtere yderst velkomne, og selv spillede han godt paa Fløjte og Violin og elskede Musik.

Jürgensen giver følgende Skildring af Gilleleje Kro: Indgangen er fra Gaarden, der er saa proper, saa fri for mindste Græsstraa, at man tror sig i et kongeligt, af Kongen beboet Sted, der har en Lugekone med 1000 Rbd. i aarlig Gage. Indgangen til Huset er belagt med Asfalt; Entréen er et Mønster paa Renlighed, Orden og Nymalethed. Vi blev viste ind i en Stue, der saa ud, som den var istandsat Dagen i Forvejen; Væggenes Farve, Møblerne, Betrækket — alt svarede saa godt til hverandre, at det gjorde et højst behageligt Indtryk paa vort

kunstforstandige Øje. Den nye, smukke Farve skinnede endnu fra Væggene. Bord og Stole skinnede af Politur — jeg kunde ikke spytte paa det Gulv for alt i Verden. — En Bondepige, der ligeledes saa nymalet ud, kom ind for at give os de Forfriskninger, vi maatte forlange.

Desværre var Mentz ikke hjemme. Zahle spurgte Pigen, om Værten havde et Bibliotek. Han maatte gentage: „Har han mange Bøger? Spørg Madammen, om hun har Ewalds Skrifter!“ Pigen, der var blevet forvirret over Zahles paatagne inkvisitoriske Spørgsmaal, saa nærmest ud, som tænkte hun: „Jeg vasker mine Hænder; hvis min Herre har forbudte, utilladelige Bøger, saa er Skylden ikke min; lad Madammen svare for det!“

Da hun vendte tilbage, meddelte hun, at Ewalds Skrifter ikke fandtes. Men hun medbragte fra Madammen *Flors* Danske Læsebog, hvor der var Mærke ved Ewalds „Fiskerne“ og „Rungsteds Lyksaligheder“, som de med stor Glæde gav sig til at læse.

Derefter gik de til *Søborg* for at bese Ruinerne af Slotet. De havde nær ikke fundet dem, idet de vadede i Græs og Siv til langt op over Øerne.

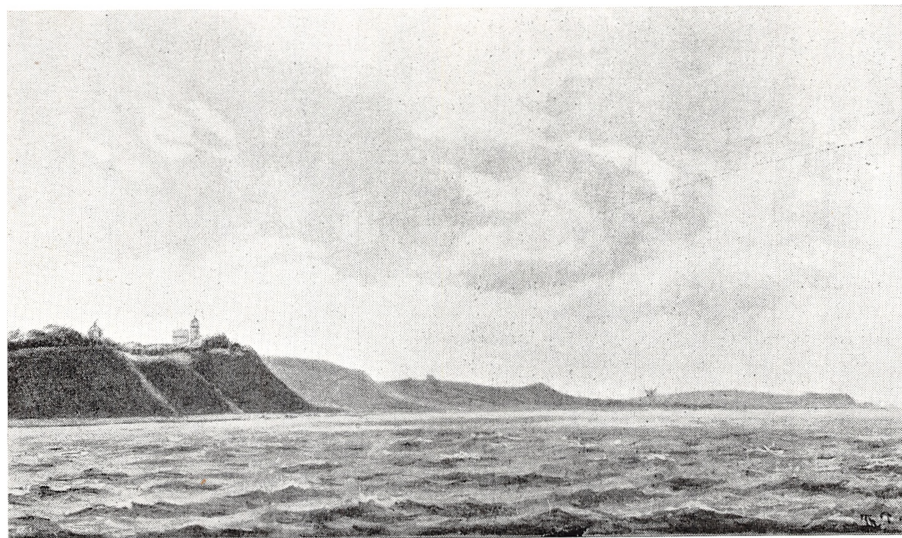
De drog videre til *Esrum*, hvor de overnattede. Næste Dag gik de til *Tikøb* og til *Gurre* Ruin. *Jürgensen* skriver, at de af alle Kræfter i Skoven lyttede for at høre Skovduer kurre, men hørte intet, hvoraf de sluttede, at *H. C. Andersen* havde ladet dem kurre for Rimets Skyld. (Der sigtes til Andersens Gurresang: Hvor Nilen vander —; i denne Sang lader han Skovduerne kurre). — Over *Fredensborg*, *Hørsholm* og *Søllerød* vendte de hjem til København.

(Ved *H. C. Terstin*).

★

Kong Christian IX og Prins Christian (Kong Christian X) besøger Gilleleje Havn 8. 9. 1900. Kongen i Samtale med Fiskerne Poul Pedersen (se Teksten Side 49!) og Chr. Carlsen. — — Fotograferet af Kejserinde Marie Feodorovna. — — Hans Majestæt Kongen har givet Tilladelse til Reproduktion af Billedet for Aarbogen.

To Billeder af Teatermaleren *Thorolf Pedersen*: Gilleleje set vestfra og Sjællands Nordkyst Nakkehoved — Gilbjerg. — Efter Malerier fra Begyndelsen af 1890'erne.

H. C. TERSLIN:

GILLELEJE-EGNENS FUGLE

I

Efter Ønske bringes her en Fortegnelse over Egnens Fugle, da en saadan ikke findes. — Ved Gilleleje-Egnen forstaas her især Gilleleje med nærmeste Omland, endvidere Kysten mellem Hornbæk og Raageleje med Lokalteterne Kildekrog, Villingebæk, Hulerød, Munkerup, Tinkerup, Smidstrup og Udsholt Strand, Farvandet herudenfor og de nærmeste Lokalteter inden for Kystlandet, saasom Søborg¹⁾, Hedsbjerg, Fjellenstrup, Paarup, Haagendrup og Str. Esbønderup. — Hvor intet andet er bemærket, er Iagttagelserne fra selve Gilleleje med nærmeste Omland. For hver Arts Vedkommende bringes først Meddelelserne fra det omhandlede Omraade, derefter i en Mængde Tilfælde Iagttagelser fra

¹⁾ Søborgsøes Fuglearter er ikke medregnet i Listen udover enkelte Meddelelser. Afdøde Gaardejer Anders Larsen, Kannebjerggaard i Søborg, født dér 1849, fortalte mig, at Søen før Udtørringen i 1870'erne om Vinteren var fuld af Vand, om Sommeren var den et Morads. I Vintertiden var der en Mængde Svaner, Gæs og i Tusindvis af Ænder. Naar Svanerne „spillede“, sagde hans Fader, det varslede streng Vinter. I Foraarstiden var der en uhyre Larm af Ænder, Hejrer, Storke, Traner, Viber, Blishøns, Vandhøns og Bekkasiner. Horsegøgen kaldtes *Vangeledskirken*. Skovsneppen saas ikke, da der ingen Træer fandtes ved Bredden.

andre nordsjællandske Egne. — Mine Medarbejdere, som hermed bringes en hjertelig Tak, har bl. a. været Konservator H. Andersen, Helsingø (H. A.), Skovfoged V. Egesø, Klosteris v. Hornbæk (V. E.), Kommunelærer Rich. Fabricius, Gilleleje (R. F.), Kontorchef Axel Koefoed, Holte (A. K.), Postkontrolør K. Madsen, Helsingør (K. M.), fhv. Stationsforstander R. Jul. Olsen, Frederikssund (R. O.), Konservator Ib Pedersen (I. P.), Tømrermester Jørgen Petersen (J. P.) og Skrædermester P. Petersen (P. P.), alle af Gilleleje. Professor L. A. Jägerskiöld, Göteborg, Naturhistorisk Riksmuseum, Stockholm, og Vogelwarte Helgoland og Rossitten har givet mig Ringmærkningsoplysninger. — — —

En Del af mine Meddelelser har tidligere været trykt i Fagskrifter. Den foreliggende Litteratur har været benyttet, saaledes *Ornis* 1, 2, 4 og 6, „*Fuglene ved de danske Fyr*“, nemlig Fyrberetningerne fra Nakkehoved og Gilleleje Flak Fyr (Fb) i „Vidensk. Medd. fra Dansk naturh. Foren.“ samt „Mindre Meddelelser“ heri, *R. Hørring: Fugle* 1—3 (*Danm. Fauna*), „*Dansk ornit. Foren. Tidsskrift*“ (*D. O. F. T.*) og heri (Bd. 23) Afhandlingen om *Hesseløs Fugle*, *Skovgaard: Danske Fugle*, *A. Koefoed: Danmarks Ynglefugle*, *Kjærbølling: Skandinaviens Fugle* v. Collin 1875—77, *Heilmann og Manniche: Danmarks Fugleliv*, Göteborgs Museums biolog. förening 1904—29 (1929), Göteborgs Museums Årstryck (Ringmærkninger) og *Fauna och Flora*, Uppsala och Stockholm. — — —

I Aarbogens næste Aargang bringes Resten af Fortegnelsen over Fuglearterne.

1. KRIKAND, *Anas crecca*. Ynglede sikkert i Bedsmose 1940; 6 unge Fugle set dér i Sept. 1940 (J. P.).

2. ATLING, *A. querquedula*. 1 Flok paa ca. 10 Stk. set i Bedsmose en Dag i Efteraaret o. 1937 (I. P.). — 1 Han skudt v. Helsinge Marts 1926 (H. A.).

3. PIPEAND, *A. penelops*. Ses hvert Efteraar paa Træk, men i Faatal. 1 skudt Okt. 1939 i Bedsmose (I. P.). Ogsaa truffet om Vinteren, 1 skudt v. Gilbjerg Dec. 1926 (P. P.). — — Jan. 1927 1 i Alsønderup (H. A.).

4. SPIDSAND, *A. acuta*. 1 Han skudt Vinteren 1921 v. Havnen (P. P.). 1 i Bedsmose i Efteraaret 1938 (I. P.), 1 smst. Nov. 1940 (J. P.).

5. STOKAND, *A. platyrhyncha*. Almindelig Ynglefugl. Overvintrende ses ved Kysten, vist bl. a. Fugle fra nordligere Egne. 27. 2. 1932 var der mange, 26. 12. 1934 fløj 52 mod NO (Gilleleje Flak Fb.).

6. GRAVAND, *Tadorna tadorna*. Ses hvert Aar i Faatal i Apr.-Maj. 2 gamle Hanner set fra Foraaret 1940 til sidst i Juni ved Kysten. Yngler vist i Nærheden af Dronningmølle, 1 Par set der om Sommeren 1937—40 (I. P.). — — Yngler paa Hesselø.

7. KNOPSVANE, *Cygnus olor*. Ses ofte, men i Faatal ved Kysten. Jan.-Febr. 1924—28 saas 2—4 ad Gangen. 1 set 4. 3. 1941 (J. P.) Muligt forveksles Arten af og til med Sangsvanen. — — Ynglede 1935 i Hellebæk- og Guresø, 1932 muligt i Esrum Sø (D. O. F. T. 30, 18).

8. SANGSVANE, *C. cygnus*. Almindelig i strenge Vintre, saaledes 1939—40; en Del omkom, nogle optoges og hjemmefodredes; 2 forblev i Havnen til ind i Juni. If. Gilleleje Flak Fb. ses Arten Okt.—Apr. Smaaflukke i Febr.—Apr. 1936 paa Træk. 16. 2. 1937 trak 30 N-S; en ung fundet død 16. 3. 1937. To til flere Stk. set i Havnen Febr.—Marts 1941.

9. TROLDAND, *Aythya fuligula*. Talrig Vintergæst; ualmindeligt mange ved Kysten fra sidste Uge i Jan. 1941 og endnu sidst i Febr.; Flokke paa flere Hundrede Stk.; mange set i Havnen. — — Set i Esrumsø Maj 1908 og 1914 (D. O. F. T. 2,7 og 8,4).

10. BJERGAND, *A. marila*. Ret talrig i visse Vintre.

11. TAFFELAND, *A. ferina*. En Dag i Jan. 1922 var der 1 ved Kysten, og en Dag i Foraaret c. 1923 var der 5 ved Gilbjerg Mose (P. P.).

12. HAVLIT, *Clangula hyemalis*. Meget talrig Vintergæst i Farvandet. Tidligst iagttaget 23. Okt. (Gilleleje Flak Fb. 1918), senest 11. Maj (en druknet i Fiskergarn 1934).

13. HVINAND, *Bucephala clangula*. Almindelig Vintergæst; en Mængde i strenge Vintre, da Flokke paa 5—6 Stk. ses nær Land. Jan.—Febr. 1941 saas Flokke paa indtil c. 100 Stk. nær Havnen (J. P.). — — Mange i Arresø Marts og Nov.—Dec. 1910 (D. O. F. T. 5,157).

14. SORTAND, *Melanitta nigra*. Talrig Vintergæst. Ogsaa set om Sommeren: 12. 7. 1933, 14 Stk.; 24. 6. 1934,

24 Stk.; 6. 8. 1934, 34 Stk. (Gilleleje Flak Fb.). — —
19. 2. 1917 en Mængde v. Kysten Tisvildeleje—Liseleje
(D. O. F. T. 11,107).

15. FLØJLSAND, *M. fusca*. Talrig Vintergæst. Ses og-
saa i Havnen.

16. STELLERS AND, *Polysticta stelleri*. Sjælden Gæst
i Danmark. 1 gl. Han skudt v. Gilleleje Febr. 1830. — —
Skudt v. Helsingør Jan. 1849 og Febr. 1855 (Danm.
Fauna). Yngler bl. a. ved Nordruslands Kyster.

17. EDERFUGL, *Somateria mollissima*. Talrig Vinter-
gæst. Ses af og til i Havnen og gaar op i Klitterne. —
Set om Sommeren: 13. 6. 1932, 40 Stk.; 4. 5. 1933, 14 Stk.;
24. 9. 1933, 3 Stk.; 1. 5. 1934, 17 Stk.; 18. 7. 1934, 12 Stk.;
25. 8. 1934, 14 Stk.; 16. 9. 1934, en Flok; 22. 7.—4. 8. 1935,
et Par (se bl. a. Gilleleje Flak Fb.). — Af og til ses større
Flokke: 4. 4. 1936, 6—700 Stk.; 5. 4. 1936, c. 145 Stk.;
6. 4. 1936, c. 180 Stk.; 9. 4. 1936, c. 120 Stk.; 10. 4. 1936,
c. 104 Stk.; alle Flokke trak i østlig Retning (Gilleleje
Flak Fb.). — For 6—7 Aar siden forsøgte et Par at yngle
paa Skrænten v. Nakkehoved; men Reden blev ødelagt
(J. P.). — — 1861 ynglede 100 Par paa Hesselø (Kjær-
bølling), 1929 5—6 Par (D. O. F. T. 23,8).

18. LILLE SKALLESLUGER, *Mergus albellus*. Ret
sjælden Vintergæst i Danmark. Af og til skudt v. Raage-
leje (H. A.). 7. 2. 1940 blev 1 Han skudt v. Gilleleje og
1 set Dagen efter, 9. 2. 1941 saas 1 Han og 1 Hun i Hav-
nen, de fløj vestpaa, men vendte snart tilbage (P. P.).
— — Febr. 1845 skudt v. Gurre, Febr. 1870 v. Frederiks-
værk (Kjærboelling). En Bastard mellem denne og Hvin-

and skudt i Isefjord Febr. 1843 (Danm. Fauna). Yngler bl. a. i nordøstl. Skandinavien.

19. TOPPET SKALLESLUGER, *M. serrator*. Især unge Fugle ses ret almindeligt om Vinteren. Mange 1936—37, 1939—40 (19. 2. 1940 blev bl. a. 1 Han truffet udmattet af Sult paa Isen 1 km fra Land) og 1940—41; flere set i Havnen Febr. 1941. — — Yngler paa Hesselø.

20. STOR SKALLESLUGER, *M. merganser*. Set, men i Faatal ved Kysten om Vinteren, saaledes 1 Han 22. 12. 1927, 10. 2. 1935, 22. 12. 1937, 11. 1. 1940 (1 Han ved Havnen). Midt i Jan. 1940 saas i Løbet af en Uge store Træk; Fuglene ankom fra NV og fortsatte langs Kysten i østlig Retning; Flokke paa 7—15 Stk. passerede nogle Dage med 10 Minutters Mellemrum; Kysten var dengang endnu isfri (P. P.). — — Ynglede 1931 i Esrum og Gurre Sø (Danm. Fauna og D. O. F. T. 25,129). Er ofte skudt i Arresø (H. A.).

21. SÆDGAAS, *Anser fabalis*. Ses almindeligt paa Gennemrejse Foraar og Efteraar. 1 set paa Træk 1. 3. 1941 (J. P.). 1 Flok paa 12—15 Stk. saas paa en Mark; de fløj derefter nordpaa, 12. 3. 1941 (I. P.).

— — 1 skudt ved Annisse Okt. 1936 (H. A.). Ret almindelig paa Træk v. Hesselø.

22. GRAAGAAS, *A. anser*. Ses jævnlgt paa Gennemrejse Foraar og Efteraar. Bl. a. haves følgende Data: 21. 10. 1932 c. 32 Stk., 23. 3. 1933 fire store Flokke, 25. 9. 1933 c. 55 Stk., 14. 10. 1934 27 Stk., 7. 4. 1936 80 Stk. (Gilleleje Flak Fb.). 20. 3. 1936 32 i Flok. — Set om Sommeren: 23. 5. og 11. 6. 1932 store Flokke (Gilleleje Flak Fb.). — — Yngler i Arresø (Danm. Fauna).

23. KNORTEGAAS, *Branta bernicla*. Ret almindelig paa Efteraarstræk og om Vinteren. 24. 1. 1929 saas c. 60 i Flok v. Nakkehoved (P. P.). 26. 9. 1933 fløj 35 mod O, 2. 10. 1934 fløj 30 mod V (Gilleleje Flak Fb.). Febr. 1937 var der en Mængde Knortegæs, Sortænder, Svaner, Brunnakker (rimeligvis Pibeænder), Ederfugle og Skalleslugere V. f. Gilbjerg¹). Vinteren 1939—40 var der en Del Knortegæs; i Jan. 1940 saas c. 8 Stk. ved Havnen.

24. BRAMGAAS, *B. leucopsis*. Set paa Gennemrejse: 15. 4. 1932 fløj 24 mod S.V. (Gilleleje Flak Fb.). — — 1 skudt v. Mønge Efteraaret 1922, 1 skudt Okt. 1936 v. Græsted (H. A.).

25. AGERHØNE, *Perdix perdix*. Almindelig Ynglefugl.

26. DVERG-LAPPEDYKKER, *Podiceps ruficollis*. Er af og til set om Vinteren i Kanalen v. Gilleleje, saaledes Jan.(?) 1938, og Havnen (I. P.). 1 skudt 26. 1. 1933²) — — 1 overvintrende skudt paa Hesselø 1926. — Yngler v. Hellebæk; 29. 7. 1937 saas 1 sammen med 2 *Hvidklirer* (*Tringa nebularia*) i en Mose nær Havreholm (K. M.).

27. SORTHALSET LAPPEDYKKER, *P. nigricollis*. Ses af og til om Vinteren. 1 (i Sommerdragt) fundet død ved Kysten Nov. 1939, var helt opløst (I. P.).

28. RØDHALSET LAPPEDYKKER, *P. griseigena*. Yngler v. Hellebæk (K. M.). Skudt af og til v. Gilleleje om Vinteren, saaledes 1 i Febr. 1922.

29. RØDSTRUBET LOM, *Colymbus stellatus*. Den al-

¹) E. Kristiansen, Tinkerup.

²) Murermester Carl Nielsen, Gilleleje.

mindeligste Lom ved Kysten om Vinteren; ses hvert Aar, men oftest i Faatal. Bl. a. skudt 4. 12. 1932 (4 Stk.), 28. 1. 1933 (1), 30. 1. 1933 (4), 21. 1. 1934 (8). Ca. 24. 1. 1941 saas i Løbet af Dagen 10 trække V-O (J. P.).

30. SORTSTRUBET LOM, *C. arcticus*. Skudt et Par Gange ved Nordkysten (H. A.). 1 fundet død i Jan. 1941 v. Gilleleje Str. (I. P.). — — 1 Hun skudt v. Hundested Jan. 1931 (H. A.).

31. LILLE STORMSVALE, *Hydrobates pelagicus*. Jævnlig, men faatallig Gæst i Danmark. Yngler bl. a. paa Færøerne. — C. 1915 blev 1 skudt v. Hornbæk (H. A.). — — 1 Hun ved Kullagunnarstorp, Skåne, 1825 (Kjærbølling).

32. KLØFTHALET STORMSVALE, *Oceanodroma leucorhoa*. Tilfældig, men næppe sjælden Gæst i Danmark. Yngler bl. a. paa Hebriderne. — 22. 9. 1935 blev 1 Hun fundet død ved Gilleleje Havn, 30. 1. 1938 blev 1 Hun fundet død v. Gilbjerg, begge efter vestl. Storm. — — 1 skudt v. Lappegrunden 26. 10. 1936 (K. M.). (D. O. T. 31, 153).

33. SODFARVET SKROFE, *Puffinus griseus*. To Gange truffet i Danmark. Skipper Carl Bæk, Gilleleje, fangede først i Nov. 1920 en udfarvet Han paa Torskekrog c. 10 Sømil V. f. Kullen. Det andet Eksempel er fra Sydsjælland (B. Løppenthin). — Yngler paa New Zealand.

34. STORMFUGL, *Fulmarus glacialis*. Yngler ved Atlanterhavets Nordkyster. Faatallig, ret sjælden Fugl i Danmark. — 23. 10. 1927 blev 1 Hun, tilhørende den lyse

Form, truffet paa Land efter østlig Storm; den blev ihjel-
slaaet af en Fisker, der troede, den var tilskadekommen.
24. 3. 1932 fandtes Rester af en død Fugl v. Kildekrog
Str. 18. 10. 1938 blev en ung Hun skudt N. f. Gilleleje
Flak. — — 1 skudt v. Helsingør 27. 9. 1922 (Fb. 1921).

35. ENGSNARRE, *Crex crex*. Yngler vist i alle Omeg-
nens Moser. Fundet død i Gilleleje Maj 1925 (1 Han),
6. 5. 1931 (1 do.), 4. 5. 1932 (1 Stk.).

36. PLETTET RØRVAGTEL, *Porzana porzana*. 1 Hun
fundet død 23. 8. 1929 og 1 Stk. 12. 10. 1936. — — Ret al-
mindelig paa Helsingegnen (H. A.). 1 Han skudt ved
Græsted Foraaret 1926.

37. VANDRIKSE, *Rallus aquaticus*. 1 faldt 4. 5. 1924
(Gilleleje Flak Fb.); 1 Han fundet død 23. 4. 1928 og
1 Stk. 22. 4. 1934. 2 set i Bedsmose i Aug. 1939 (I. P.).

38. RØRHØNE, *Gallinula chloropus*. Yngler i næsten
alle Egnens Moser. 1 overvintrende Han fundet død ved
en tilfrosset Mose 1. 2. 1931, 1 fundet død smst. 17. 4,
1 fundet død v. Kanalen 29. 11. — 1 faldt 27. 3. 1916 og 1
22. 4. 1928 (Nakkehoved Fb.).

39. BLISHØNE, *Fulica atra*. Ynglefugl. Flere om Vin-
teren, bl. a. vist Gæster nordfra. I haarde Vintre ses de
ved Kysten og i Havnen; de lider Nød, optages ofte og
hjemmefodres, men dør i Reglen. — — I Eftervinteren
Febr.—Marts 1931 var der mange Hundrede ved Esrum-
sø, en Mængde døde af Sult (D. O. F. T. 25, 130).

40. TRANE, *Grus grus*. Ses vist ofte paa Gennemrejse

om Foraaret. Følgende Data haves: Midt i April 1930 saas 6 over Udsholt Str., et Par Dage efter 2 Flokke paa ialt c. 100 Stk. smst. (H. A.). 29. 4. 1935 saas 7 over Paarup (R. F.). 3 set paa Træk Dronningemølle Apr. 1940 (J. P.). — — 1 Flok i Kassemose Maj 1911 (D. O. F. T. 6, 166). Foraaret c. 1925 saas 2 i Annisse Enge, Aug. 1932 blev 1 skudt i Skærød (H. A.).

41. VIBE, *Vanellus vanellus*. Almindelig Ynglefugl. Særdeles talrig paa Gennemrejse, især om Foraaret. 1931 Træk fra 13. til 29. Marts; 1934 fra 4. Marts til 16. April, Flokke paa flere Hundrede. 1936 ankom Viber til Blivestedet 10. Marts, Træk til 30. Marts. De gør ofte Ophold nogle Dage, inden Rejsen fortsættes østpaa. 1941 saas de 2 første paa Træk 12. Febr. De kom langs Stranden vestfra og fortsatte mod SO. — 1 overvintrende set i en Mose i Fjellenstrup 19. 12. 1932. 1 med beskadiget Vinge skudt Decbr. 1938 i Bedsmose (I. P.).

42. HJEJLE, *Charadrius apricarius*. Regelmæssig, men ikke talrig paa Efteraarstræk, ses i Bedsmose og af og til ved Stranden. 18. 10. 1936 saas 30—40 Stk. under Trækket paa en Mark i Haagendrup; 1 Hjejle i en Flok Viber i Bedsmose Sept. 1940 (J. P.). — — Flokke paa flere Hundrede Stk. ses om Efteraaret paa Helsingegnen (H. A.).

43. STRANDHJEJLE, *C. squatarola*. Ses ret sjældent, først i August paa Træk (I. P.).

44. ALMINDELIG PRÆSTEKRAVE, *C. hiaticula*. Yngler langs Kysten Hornbæk-Liseleje (A. K.). Ved Gilleleje yngler vist kun faa Par.

45. LILLE PRÆSTEKRAVE, *C. dubius curonicus*. Yngler langs hele Nordkysten (A. K.), men vist faatalligt. 1912—22 var der 2—3 Reder paa Strandarealet v. Gilleleje Badehotel (27 5. 1912 Rede med 4 Æg, 26. 5. 1914 Rede med 3 Æg); yngler næppe længer paa denne Lokalitet p. Gr. a. den megen Færdsel. 29. 7. 1935 og 9. 8. 1936 saas 1; 6. 8. 1937 flere v. Gilleleje (K. M.). Der yngler nu vist kun faa Par ved Gillelejes Kyst.

46. HVIDBRYSTET PRÆSTEKRAVE, *C. alexandrinus*. 1 faldt 1. 5. 1903 (Nakkehoved Fb.).

47. STENVENDER, *Arenaria interpres*. Ses i Faatal paa Strandbredden under Trækket i Aug.—Sept. hvert Aar (I. P.). — — Yngler paa Hesselø (Danm. Fauna).

48. STRANDSKADE, *Haematopus ostralegus*. Ses især paa Efteraarstræk. 6. 11. 1932 jog 1 Maagerne bort fra Havnens Tangbunker; 18.—19. Jan. 1933 færdedes 1 paa Sandklapperne v. Havnen. Sidst i Jan. 1940 1 skudt (P. P.). I Dagene o. 10. 2. 1941 saas 1 v. Havnen (P. P.). Eet til faa Par yngler v. Dronningmølle (I. P.).

49. STORSPOVE, *Numenius arquata*. 1 skudt Sept. c. 1920 (P. P.). I Fyrberetningerne mange Meddelelser om Træk. Store Træk 14. 4. 1923 Kl. 20—7, 28. 4. 1924 Kl. 21—1, 12. 4. 1931 Kl. 22—2. I Tiden 27. 7.—4. 8. 1935 saas daglig 3—4 Stk. (K. M.). — — 15 opholdt sig nogle Dage i Aug. 1927 i Tibirke Mose (H. A.).

50. LILLE REGNSPOVE, *N. phaeopus*. Ses hvert Foraar og Efteraar. 1 skudt Sept. c. 1920 sammen med ovennævnte St. Regnsbove (P. P.). 1 enkelt Fugl eller lille

Flok ses hvert Aar i Tangen Øst f. Havnen (I. P.).¹⁾ — —
Set et Par Gange paa Helsinge-Eggen (H. A.).

51. LILLE KOBBERSNEPPE, *Limosa lapponica*. Set for c. 20 Aar siden om Efteraaret ved Raageleje (H. A.).
3—4 Stk. set ved Østmolen i Gilleleje 1. 9. 1937 (J. P.).

52. STOR KOBBERSNEPPE, *L. aegocephala*. 6—7 Stk. ses hvert Aar i hele August Maaned ved Tangstranden Ø. for Havnen (I. P.). Sidst i Juli 1940 saas 3 Stk. her nogle Dage sammen med nedennævnte 4 Klyder (P. P.).

53. MUDDERKLIRE, *Tringa hypoleucos*. Faldet 26. 7. 1905 (Nakkehoved Fb.). Almindelig i Efteraarstræk ved Kysten; 2—4 Stk. ses ad Gangen, naar man færdes langs Stranden. — — 1 faldt ved at flyve mod Jernbanetoget v. Græsted 23. 8. 1929 og Aug. 1930. Set ved Arresø i Yngletiden (D. O. F. T. 18, 111).

54. TINKSMED, *T. glareola*. Ses i Efteraarstræk hvert Aar, men i færre Antal end Mudderkliren (I. P.).

55. SVALEKLIRE, *T. ochropus*. Ses af og til Ø. for Havnen under Efteraarstrækket. 1 set 28. 7. 1935 (K. M.). — — 17. 2. 1935 blev 1 Hun skudt paa Horneby Fæled v. Hornbæk.

56. RØDBEN, *T. totanus*. Ses meget almindeligt langs Stranden under Trækket i Juli—Aug., saaledes set daglig 27. 7.—4. 8. 1935 (K. M.).

¹⁾ I dette Areal ses hvert Aar en Del forskellige Vadefugle i Træktiden.

57. HVIDKLIRE, *T. nebularia*. Skal være set ved Bedsmose 1. 8. 1940 — —. 1 ses hvert Aar i Aug. i Abellunds Mose¹⁾ ved Horserød Hegn (J. P.). 29. 7. 1937 saas 2 i en Mose nær Havreholm (K. M.).

58. KLYDE, *Recurvirostra avosetta*. 1 set ved Gilbjergsøen en Dag i Aug. 1938 (I. P.). 4 set nogle Dage sidst i Juli 1940 Øst for Havnen (P. P.).

59. DVERGRYLE, *Calidris minuta*. 2 set 29. 7. 1935; 1 i Aug. 1936, 1 Han fundet død 10. Sept., 1 skudt i Nov. s. A. — Arten ses forøvrigt hvert Efteraar, men i Faatal, ved Tangstranden Ø. for Havnen (I. P.).

60. TEMMINCKS RYLE, *C. temminckii*. 3 set 29. 7. 1935 (K. M.). Ses i Faatal hvert Aar i Efteraarstrækket paa Tangstranden Ø. for Havnen (I. P.).

61. ISLANDSK RYLE, *C. canutus*. Ses hvert Aar i Aug. i Flokke paa indtil 20 Stk. paa Sandklapperne ved Havnen (I. P.). — — 10. 6. 1868 11 v. Esrum Sø (Danm. Fauna).

62. ALMINDELIG RYLE, *C. alpina*. 1 faldt 25. 3. 1914 (Nakkehoved Fb.). Flokke paa indtil c. 20 Stk. ses aarligt i Efteraarstræk paa Tangstranden Ø. for Havnen; her saas c. 200 Stk. 8. 8. 1940; 1 *Dvergterne* saas sammen med dem (I. P.).

63. SORTGRAA RYLE, *C. maritima*. 1 Hun skudt 6. 1. 1928. — Ses jævnlgt, men faatalligt i Danmark om Vinteren.

¹⁾ Her yngler SKEAND, *Spatula clypeata*, hvor den ses hvert Aar i Yngletiden; 2 i Aug. 1939 (J. P.).

64. KRUMNÆBBET RYLE, *C. subarquata*. Enkelte er i de senere Aar set i Efteraarstræk paa Tangstranden Ø. for Havnen (I. P.).

65. THORSHANE, *Phalaropus fulicarius*. Sjælden Gæst i Danmark. Yngler v. nordlige Ishavs Kyster. 27. 12 1930 svømmede 1 i Gilleleje Havn (R. F.). — — Skudt Jan. 1825 og Marts 1834 v. Helsingør (Kjærbølling).

66. SMAABEKKASIN, *Limnocyptes minimus*. Ret almindelig om Efteraaret i Gilbjerg Mose (P. P.). Faldet 1887 v. Nakkehoved (Ornis 6, 372), 7. 10. 1927 og 18. 9. 1931 henholdsvis v. Nakkehoved og Gilleleje Flak (Fb.). 9. 10. 1929 blev 1 Han fundet død. 1 overvintrende skudt i en Mose Jan. 1936. — — Faldet 26 Gange paa Hesselø.

67. HORSEGØG, *Capella gallinago*. Er almindelig om Efteraaret i Egnens Moser, f. Eks. Bedsmose og Gilbjerg Mose, hvor den ogsaa er set om Foraaret; en enkelt Gang er 7 set der. (P. P.). 2 Par ynglede i de senere Aar i Bedsmose (I. P.). 2 skudt i Kildekrog Efteraaret 1939 (P. P.). I 2—3 Dage i Okt. 1940 saas en Mængde ved Frijsenvang i Søborgsø (J. P.). 1 enkelt overvintrende er truffet af og til v. Gilbjerg Mose.

68. TREDÆKKER, *C. media*, er for c. 30 Aar siden set om Efteraaret i Bedsmose¹). — Ses om Efteraaret ved Annisse (H. A.).

69. SKOVSNEPPE, *Scolopax rusticula*. Ses paa Efteraars- og især Foraarsstræk og som overvintrende. — 27. 8. 1917 (Gilleleje Flak Fb.). 14. 3. 1920 (Nakkehoved Fb.).

¹) Afdøde Tømrermester David Petersen, Gilleleje.

1 i Skoven 29. 3. 1923. En Morgen i Foraaret 1926 fandtes 1 Hun død v. Kroen. 11. 4. 1931 faldt 1 Kl. 23 i diset Vejr ved at flyve mod en Gillelejebaads Lanterne 6 Kv. Mil NO for Lysegrunden¹). — Enkelte set eller skudt paa Gilbjerg 27. Jan., 3. og 10. Febr., 20. Marts 1935 og Jan.—Marts 1936. 1 i Smidstrup Plantage Jan. 1936, 2. Apr. 1 v. Gilleleje Flak (Fb.). — Ses i Raageleje Plantage hele Aaret²). — En Morgen i Marts eller Apr. 1937 saas en Mængde paa Skrænterne v. Nakkehoved; p. Gr. a. taaget Vejr har de ikke turdet flyve over Havet om Natten (I. P.). 3. 3. 1940 saas 1 (J. P.). — — Sneppeetræk i Klosteris Hegn i 1922 set fra 14. Marts til 24. Apr. (D. O. F. T. 16, 67).

70. HÆTTEMAAGE, *Larus ridibundus*. Almindelig hele Aaret. Faatallig Ynglefugl. 1935 Rede mellem Østmolens Sten. Rede set paa Skrænten nær Kanalens Udlob i Havnen (P. P.). — — I Hälsingborgs Museum findes udstoppede Unger fra en Koloni paa en Ø i Guresø, dat. 15. 6. 1874.

71. STORMMAAGE, *L. canus*. Mange ses hele Aaret. Yngler paa Hesselø. Ringmærkede, oftest svenske Fugle, er skudt i Nordsjælland, bl. a. følgende fra Gilleleje-Eggen: 31. 5. 1929 Raageleje (D. 2109 Tylø, Halland 29. 6. 1926), 23. 9. 1929 Gilleleje (D. 8535 Rone holmar, Gottland 27. 6. 1929), 24. 9. 1933 Gilbjerg (D. 17801 Hallands Väderö 24. 6. 1933), mærkede af Göteborgs Museum, 22. 1. 1937 Gilleleje (U. 2802 Granö, Hälsingland 24. 6. 1936), mrk. Riksmuseet, Stockholm. Sept.(?) 1939 Gilleleje (D. 33689 Tylö 28. 6. 1939, Göteborgs Museum).

¹) Therkel Svendsen, Gilleleje.

²) Gartner Egon Lund, Gilleleje.

72. SØLVMAAGE, *L. argentatus*. Vor almindeligste større Maage. Yngler paa Hesselø. Ringmærkede, i Reglen svenske Fugle, er ofte skudt i Nordsjælland, bl. a. følgende fra Gilleleje-Egnen: 1. 5. 1931 fangede Fisker N. Clausen 1 Fugl paa Laksekrog v. Gillelejekysten; Fuglen havde ikke taget Skade, blev anbragt i en Hønsesgaard og atter sluppet 4. Maj, men vilde ikke flyve, før den bragtes til Stranden (Nr. E. 1972, mærket af Göteborgs Museum som Unge paa Hallands Väderö 21. 6. 1930). — 24. 10. 1938 Salgaardshøj, V. f. Raageleje (T. 6625, St. Karlsø v. Gottland 26. 5. 1938), 16. 9. 1939 Gilbjerg (T. 7091, Hallands Väderö 5. 7. 1939), begge mrk. af Riksmus., Stockholm. 2. 9. 1938 Smidstrup Str. (M. 5628 Christiansö 28. 6. 1936, Zoolog. Mus., København). September(?) 1939 Gilleleje (D. 19270 Hallands Väderö 28. 6. 1933, Göteborgs Museum).

73. SILDEMAAGE, *L. fuscus*. Ret almindelig, især Efteraar og Vinter (P. P.). — — Ses flokkevis næsten hele Aaret v. Snekkersten, hvor Fuglene ofte ses paa Bundgarnspælene (K. M.).

74. SVARTBAG, *L. marinus*. Ret almindelig om Vinteren. Følgende ringmærkede Fugle skudt: 3. 4. 1929 Hundested (9598 Hartsjö, Södermanland 21. 7. 1923), 2. 8. 1934 Gilbjerg (6800 Agön, Hudiksvall 3. 6. 1933), mærkede af Riksmuseet, Stockholm.

75. GRAAMAAGE, *L. hyperboreus*. 1 set i Dec. 1938 i en Flok andre større Maager (I. P.).

76. RIDE, *Rissa tridactyla*. Ses i Faatal om Vinteren, er af og til skudt (I. P.).

77. SPLITTERNE, *Sterna sandvicensis*. Ses almindeligt hele Sommeren; i August paa Træk, 1—10 Stk. ad Gangen (I. P.).

78. HAVTERNE, *S. macrura*. 3 set 9. 8. 1936 (K. M.).

79. FJORDTERNE, *S. hirundo*. Enkelte ses i Aug. hvert Aar. 1 Han 27. 8. 1917 (Gilleleje Flak Fb.). 1 sk. 24. 9. 1933 (T. 310 Alholm, Isefjord 14. 6. 1933, Zoolog. Museum, København). 27. 7.—4. 8. 1935 saas flere (K. M.). — — Yngler paa Hesselø.

80. DVERGTERNE, *S. albifrons*. 2. 8. 1935 sad 1 paa en Fortøjningspæl i Havnen (K. M.). 8. 8. 1940 1 Dvergterne set sammen med ca. 200 *Alm. Ryle* Ø. f. Havnen (I. P.).

81. MELLEMKJOVE, *Stercorarius pomarinus*. 1 ung Hun skudt 21. 10. 1937. 1 Hun 15. 11. 1940 (J. P.). — — 1 skudt i Nivaabugten 30. 10. 1915 (Fb.). 1 i Øresund Nov. 1939 (I. P.). Yngler bl. a. i Sibiriens Tundraer. Ikke helt sjælden Gæst i Danmark.

82. KJOVE, *S. parasiticus*. 10. 10. 1926 og 10. 11. 1934 blev 1 ung Han skudt v. Udsholt Str.¹⁾. — Ikke sjælden paa Gennemrejse i Danmark.

83. TEJSTE, *Uria grylle*. Enkelte ses af og til Efteraar og Vinter i Farvandet, muligt Fugle fra nordligere Rugepladser. Skudt eller set Dec. 1923, 19. 11. 1933, Okt. 1937 og Febr. 1940 (i denne Maaned var der flere). Ses af og til om Sommeren; 2 ved Havnen Juli—Aug. 1938

¹⁾ Vilhelm Hansen, Gilleleje.

og 1939 (I. P.). — — Nogle Par yngler paa Hesselø (Danm. Fauna). If. Lappegrundens Fb. er Arten i Aarene 1890—1905 set Okt.—Marts.

84. LOMVIE, *U. aalge*. Meget almindelig om Vinteren paa Fiskepladserne et Stykke uden om Gilleleje Flak Fyr, hvor Flokke paa indtil c. 100 Stk. ses. Enkelte kan træffes nærmere Land. — Febr. 1922 blev 1 Ekspl. skudt, tilhørende Varieteten, der tidligere ansaas for en Art: *U. hringvia Brünnich*. 13. 11. 1935 blev 1 *U. aa. albionis* skudt v. Gilleleje Flak (mrk. 322217 Vogelwarte Helgoland. 7. 7. 1935); Racen yngler f. Eks. i England. — 1 *U. aa. helgolandica Lönnberg* skudt i Villingebækbugten 14. 11. 1938 (323122 Vogelwarte Helgoland 1. 7. 1938); Racen yngler paa Helgoland. — — 1 *U. aa. albionis* skudt 7. 9. 1927 paa Hesselø (39996 Helgoland 29. 6. 1927) if. Skovgaard 4,26; 1 sk. i Tisvilde, ud. Data (D. O. F. T. 25, 121). — Af Racen *U. aa. aalge*, der f. Eks. yngler i Norge, kendes Eksemplarer fra Øresund og Isefjord (D. O. F. T. 25, 112). — Racen *U. aa. intermedia* yngler paa Græsholmene v. Bornholm.

85. SØKONGE, *Mergulus alle*. Ikke sjælden Vintergæst i Danmark. Følgende Meddelelser fra Gilleleje-Eggen: 12. 11. 1891 blev 1 skudt (Fb.). Nov. 1930 to v. Smidstrup Str.; 7. 11. to v. Raageleje; 29. 11. og 1. 12 en v. Gilleleje og to v. Smidstrup Str.; 7. 12. to v. Raageleje, 16. 11. 1932 ti i Flok 1 km ud for Gilleleje; 22. 11. en v. Nakkehoved; 4. 12. elleve i Flok ud f. Raageleje; 11. 12. seks i Flok v. Gilleleje Flak; 13. 12. seks i Flok v. Havnen; først i Jan. 1933 saas i flere Dage Smaaflokke à 4—5 Stk.; 29. 1. saas 3—4 Flokke à 7—8 Stk. v. Gilleleje Flak; 9. 2. flere Flokke, ialt c. 50 Stk. smst. 18. 2.

1935 fandtes 1 Hun død v. Havnen. Okt. 1936 en Flok paa 4 fløj mod Ø. (Flere Meddelere). — — Efteraaret 1931 en i Esrumso (Fb. 1932). 1927 to v. Hesselø.

86. ALK, *Alca torda*. Ses sjældnere om Sommeren (1 set 1937). Almindelig Vintergæst. Vinteren 1927—28 en Mængde ved den islagte Raagelejekyst; de unge Fugle fiskede i den isfri Højbroaa¹). 30. 12. 1927 faldt 1 gl. Han v. Nakkehoved. Fra senere Aar følgende Iagttagelser: 15. 4. 1932, 11 Stk.; 24. 10. 34 Stk. (Gilleleje Flak Fb.); Nov.—Dec. en Mængde smst.; 20. 11., 6 skudt i Villingebækbugten; 4. 12. flere Flokke smst. og v. Raageleje; 5. 12. nogle v. Gilleleje; 30. 1. 1933, 6 v. Gilleleje Flak; 5. 3., 1 fundet død. Ses ofte i Havnen. 1. 2. 1934 fandtes 1 frosset fast i Havnens Is; 10. 1. 1936 4 (Gilleleje Flak Fb.); 3.—5. Nov. flere skudt v. Kysten. — — Efteraaret 1926 dræbtes 1 ved at flyve mod Ejlstrup Mølle; Dec. 1927 blev 1 Hun fundet død i Esrum; Jan. 1928 blev 1 Han fanget i Gribskov (H. A.). — Skal have ynglet paa Hesselø (Danmarks Fauna).

87. LUNDE, *Fratercula arctica*. Ret sjælden og faatalig Gæst i Danmark. 4—5 i Flok set Okt. eller Nov. c. 1937 flyvende nær Gilleleje Havn Ø.—V. (J. P.). 1 gl. Han i Vinterdragt fundet død (tilsølet af Tjære eller Olie) ved Stranden 24. 7. 1939 (I. P.). — — c. 1910 blev 1 skudt v. Tisvildeleje; Febr. 1922 blev 1 ung skudt v. Vejby (H. A.).

88. HEJRE, *Ardea cinerea*. Ikke sjælden paa Gennemrejse og som Gæst. Aarligt ses enkelte Fugle i Søborgso og ved Esrumaa i Snævret Skov. Aug. 1927 1 skudt i

¹) Aksel Jacobsen, Raageleje Kro.

Søborg. Aug. 1930 omkom 1 smst. ved at flyve mod en Lysledning, den havde i nogle Uger opholdt sig paa Søen. 7. 2. 1937 fløj 5 over Gilleleje mod S.; 5. 4. 1937 fløj 3 mod Ø. (I. P.). 2 i Bedsmose 18. 7. 1938 (I. P.); 1 smst. Nov.—Dec. 1939 (P. P.). 1 ringet Fugl i Søborg Birket 8. 7. 1939 (B. 3287 Aakjær 30. 5. 1939, P. Skovgaard) (I. P.). 13 i Flok 29. 4. 1941, fløj mod NO. Nærmeste Yngleplads St. Lyngby Skov (1911 50 Par, D. O. F. T. 5,14). Artens Forekomst i Nordsjælland, D. O. F. T. 2,150, 3,144, 5,171, 6,84, 6,175, 16,108. Svenske Fugle truffet: 15. 8. 1929 Arresø (E. 702 Fjärås, Halland, 16. 6. 1927), 10. 10. 1929 Hillerød (E. 1225 Fjärås 3. 6. 1929), begge mærkede af Göteborgs Museum.

89. RØRDRUM, *Botaurus stellaris*. Skal i de senere Aar være set flere Gange i Søborgsø. — Ynglede 1824 v. Gurre (D. O. F. T. 21, 56). 1 set i Tibirke Mose Aug. 1933; 1 i Aug. 1935 v. Nejede (H. A.). I Frederiksværk Skole findes 1, vist fra Arresø.

90. SORT IBIS, *Plegadis falcinellus*. 1 ved Søborg Sø 13. 11. 1940 (H. A.). — — Hjemsted bl. a. Polen. Ret sjælden Gæst i Danmark.

91. STORK, *Ciconia ciconia*. Beboet Rede i Paarup, til 1939 i en Poppel, derefter paa en Gaard, idet Parret fordreves af Røgen fra en Vejtjærevogn; for c. 40 Aar siden 2 Reder. — I Søborg By 3 Reder for c. 75 Aar siden, nu ingen; paa Pudsagergaard (kaldet Vandmosegaard, D. O. F. T. 11, 49) Rede fra før 1870 til c. 1930, da Rotter fordrev Storkene; Rede i Hulerød (D. O. F. T. 11, 49); Rede i Alme for c. 50 Aar siden; tidligere Rede i Raageleje Plantage; Rede paa Skorsten paa Blidstrup Kirke til

1924 (da Reden for Trækkets Skyld anbragtes paa Jernbøjler, vilde Storkene ikke bo der); Rede i Str. Esbønderup for c. 60 Aar siden. — I Saltrup 2 Reder for c. 75 Aar siden, den ene beboet til Branden i 1921. 1 Rede i Esrum; da Kroen brændte, flyttede Storkene til Klosteret, men fordreves af Støjen fra Posthornet. Tidligere Rede paa Thorshøjgaard i Villingerød og Søgaard i Esbønderup. (Meddelere Lærerne L. Larsen i Alme, Skjoldager i Esrum, Petersen i Villingerød, Eriksen i Blidstrup, Halskov i Esbønderup). Rede i 1890 paa Duemosegaard (R. O.). — I 1931 var der følgende beboede Reder i nordligste Sjælland: Paarup, Dyndmosegaard (Vejby), Hølsegaard, Toftegaard (Tibirke), Haragergaard og Kongensgåve (Helsing), Ramløse, Pibe Mølle, Annissegaard, Lykkesholm (Nejede), Tikøb Kirkegaard, Valdemarslund (Gurre), Græsted Kirke (D. O. F. T. 26 og 27). — Storcken er almindelig paa Gennemrejse. 7. 4. 1934 blev 1 fundet død i et Træ ved Kildekrog (R. F.). 6. 5. 1935 sloges 6 paa Søborg Kirke, de 3 af dem senere paa Dagen i Kamp paa Græsted Kirke. 25. 5. 1936 angrebes 2 paa Søborg Præstegaard af Kirkens Han-Taarnfalk og flygtede¹⁾. 20. 4. 1941 c. 50 Stk. paa en Mark v. Esrum.

92. SKARV, *Phalacrocorax carbo*. Ses paa Træk. Af og til skudt v. Raageleje (H. A.). 21. 9. 1932 1 ved Gilleleje Flak (Fb.). Jan. 1941 saas i flere Dage 1—2 flyve langs Kysten V.—Ø. (P. P.). — — 21. 11. 1926 blev 1 skudt v. Liseleje (P. P.); sidst i Jan. 1931 blev 1 fundet død i Vinderød Skov (H. A.). Paa Hesselø ses af og til Flokke paa 20—30 Stk.

93. SULE, *Sula bassana*. Ikke sjælden Gæst i Dan-

¹⁾ P. Steenvinkel, Søborg.

mark. Arten hjemmehørende i nordlige Atlanterhav. —
 — 1905 blev 1 skudt i Gilleleje efter vestlig Storm¹).
 6. 10. 1933 blev 1 skudt i Villingebækbugten, hvor den
 var blevet set i flere Timer (I. P.). En Morgen i Sept.
 1938 saas Træk af unge og gamle Fugle; de kom østfra
 og fortsatte mod NV.; med Mellemrum fløj 1—3 Stk., ialt
 38 Fugle i Løbet af c. 1 Time; de blev set i Kikkert fra
 Havnemolen (I. P.). — — — Med Aars Mellemrum er
 siden 1909 to taget med Hænderne v. Holloeselund (Tis-
 vilde) (H. A.). 1. 5. 1923 1 ved Sletten (Fb. 1921). 13. 10.
 1934 1 v. Liseleje (D. O. F. T. 28, 128). 18. 10. 1934 1 v.
 Jægerspris og s. D. 1 fundet død, vist af Sult, v. Barse-
 bäck, S. f. Landskrona (*Fauna och Flora* 30, 96). 1 gl.
 Han v. Hellebæk sidst i Okt. 1938 (I. P.).

94. FISKEØRN, *Pandion haliaëtus*. Ses især i April
 hvert Aar paa Træk, altid enkeltvis; paa enkelte Dage
 er set i alt c. 7 Stk. — Foraaret c. 1921 saas 2 v. Udsholt
 Str. (H. A.). 8. 4. 1923 1 v. Gilbjerg (P. P.). I Dagene c.
 20.—25. Sept. 1936 saas en ung Han v. Udsholt Str. og 1
 v. Gilbjerg (H. A.). 4. 4. 1937 saas 1 (I. P.). 12. 4. 1937
 saas 1 (R. F.). 28. 3. 1939 iagttoges i Løbet af Eftermid-
 dagen 6 paa Træk V—O (I. P.)²). Okt. 1940 blev 1 set
 (P. P.) og 1 blev set i 8 Dage i Bedsmose (J. P.). — —
 Har tidligere ynglet i Danmark, bl. a. v. Helsingør og i
 Gribskov (Ornis 1,86 og 2,55). 15. 10. 1912 saas 1 v. Arre-
 sø (D. O. F. T. 8, 219). 12. 4. 1931 1 v. Esrumsø, Marts—
 April 1932 1 smst., 3. 9. 1932 2 v. Guresø (D. O. F. T.
 28, 130). 28. 9. 1934 1 v. Esrumsø (Fb. 1933). 3. 4. 1939

¹) Stefan Frederiksen, Gilleleje.

²) Samme Eftermiddag saas 1 Par Hundrede *Musevaager*
 paa Træk og ustandselige Træk af mange Hundrede *Hulduer*
 og *Ringduer*, V—Ø (I. P.).

1 over Hornbæk, 6. 4. og 11. 5. 1939 1 over Melby Overdrev (D. O. F. T. 33, 208).

95. HAVØRN, *Haliaëtus albicilla*. Har ynglet ved Helsingør (Kjærbølling); nu en sjælden Gæst i Danmark. — Midt i April 1930 saas 1 v. Udsholt Str., hvor hvert Aar ses enkelte Havørne eller muligt Kongeørne paa Træk (H. A.). 17. 5. 1931 trak 3 mod S smst. (D. O. F. T. 26, 151). Nov. 1936 fløj en Havørn eller muligt Kongeørn langs Kysten mod Ø v. Smidstrup; Fuglen saas s. D. ved Nakkehoved (J. P.). Sidst i Okt. 1939 saas 1 paa Træk Ø—V (I. P.). — — Okt.—Nov. 1924 opholdt 1 Havørn og 1 Kongeørn sig paa Hesselø. Sidst i Nov. 1936 saas 1 v. Annisse, muligt Kongeørn (H. A.).

96. HVEPSEVAAGE, *Pernis apivorus*. Ses hvert Aar paa Træk sidst i Maj, enkeltvis eller i Flokke paa indtil c. 20 Stk. (I. P.). — — Rugede 1933 i et Bøgetræ i Gribskov (R. O.). 26. 8. 1934 saas 2 Unger ved en Rede i Au-derød Skov. (D. O. F. T. 28, 130).

97. GLENTE, *Milvus milvus*. Enkelte ses, dog ikke hvert Aar, paa Træk, bl. a. 2 Stk. c. 15. 4. 1934, 1 set 5. 4. 1937 og 7. 4. 1940 paa Træk V—Ø (I. P.). — — Rede set i Gribskov 6. 3. 1892, Fuglen ved Reden 4. 4. 1893 (R. O.). — Gamle Data for Ankomst v. Helsingør: 2. 3. 1823, 10. 3. 1825, 25. 3. 1833, 18. 3. 1837 (Kjærbølling). — Set 30. 3. 1893 v. Lappegrunden (Fb.); Aug. 1908 v. Esrumso (D. O. F. T. 8, 218). — Vistnok 2 i Stenholtvang, Gribskov, Juli 1936 (D. O. F. T. 30, 224).

98. MUSEVAAGE, *Buteo buteo*. Meget talrig i Foraarstræk. 1 Par Hundrede saas paa Træk V—Ø 28. 3.

1939 (I. P.). Gør ofte Ophold nogle Dage under Rejsen. Ses ogsaa, men mindre talrig i Efteraarstræk. 1 overvintrende Hun skudt 22. 1. 1935.

Østlig Musevaage, B. b. intermedius: 1 fundet skudt i Foraarsstræk 1939 (I. P.).

B. b. buteo ynglede i 1890'erne i Valby og Højbjerg Hegn samt i Gribskov; yngler endnu det sidste Sted (R. O.). — Musevaager ses hele Aaret paa Helsingegnen (H. A.).

99. VINTERMUSEVAAGE, *B. lagopus*. Ses hvert Aar paa Foraars- og Efteraarstræk. Okt. 1927 blev 1 Hun skudt i Søborg. 2. 12. 1931 og 8. 12. 1933 fløj 1 i sydlig Retning over Søborgsø. 14. 4. 1936 Træk af denne Art og af Duehøge i østlig Retning over Gilbjerg (R. F.). — Ses især Foraar paa Helsingegnen (H. A.).

100. KONGEØRN, *Aquila chrysaëtus*. Sjælden Gæst i Danmark. Først i Nov. 1937 blev 1 gl. Hun skudt v. Gilleleje. 1 gl. Fugl fløj 10. 3. 1939 fra Land ud paa Havisen, hvor den blev set siddende paa samme Plet c. 1 Time; 2. 11. 1939 fløj 1 vistnok ung Fugl i Retning NO—SV (I. P.). 21. 2. 1941 fløj en stor Fugl langs Kysten V—O (P. P.). 1. 3. 1941 trak 1 V—O (J. P.). — — C. 1914 1 skudt paa Helsingegnen (H. A.). 18. 11. 1923 1 i Lystrup Skov (Fb. 1924). 7. 11. 1924 1 paa Hesselø, hvor der almindeligvis ses 1 hvert Efteraar. 17. 11. 1933 1 paa Melby Overdrev (Rentier Hans Pedersens Dagbog) (A. K.).

101. RØRHØG, *Circus aeruginosus*. 1 Han skudt paa Træk S—N 27. 3. 1939 (mrk. D. 20924 af Göteborgs Museum i Långensjö, Närke, 24. 6. 1935). — — Set ynglende v. Arresø (Heilmann og Manniche).

102. BLAA KÆRHØG, *C. cyaneus*. Gamle og unge Fugle ses om Foraaret ved Helsingø og Raageleje samt Gilleleje, især i April, men i Faatal. Skudt flere Gange, bl. a. 1 gl. Han 29. 4. 1928, 1 do. 10. 4. 1934, midt i April 1936 (2 Stk.), 5. 4. 1937 (1 Stk.), alle v. Gilleleje. Okt. 1937, 1 gl. Han i Paarup (H. A.). — — 30. 9. 1934, 1 ung v. Esrum sø (R. F.).

103. SPURVEHØG, *Accipiter nisus*. Vist Ynglefugl. Flere ses hele Aaret i Granplantagerne.

104. DUEHØG, *Astur gentilis*. Ses hvert Foraar, men i Faatal. 1 faldt ved Nakkehoved 7. 3. 1915 (Fb.). Kan træffes om Vinteren. 11. og 13. Jan. 1927 saas 1 forfølge Duer. — — Ynglede for c. 40 Aar siden i Græsted og Aggebo Hegn (R. O.). Yngler i Klosterris Hegn (V. E.). — 29. 12. 1927 fangedes 1 gl. Han i en Hønsesgaard i Kagerup (H. A.).

105. TAARNFALK, *Falco tinnunculus*. Ses hele Aaret, men især Foraar. Yngler i Søborg og Græsted Kirker og vistnok flere Steder i Omegnen. Ynglede vistnok paa Gilbjerg i 1940; i Aug. saas 5—6 Stk. dér. Vinteren 1932—33 saas en smst. (P. P.). — — Har ynglet i Pibe Mølle (H. A.).

106. LÆRKEFALK, *F. subbuteo*. Ynglede 1937 i Hornbæk Plantage; Reden i et Fyrretræ; Ungerne set 29.—30. Juli. Ynglede vist smst. 1935 (K. M.). 1 Hun i Raageleje Okt. 1937 (H. A.). 1 paa Træk midt i Okt. 1940 v. Gilleleje (J. P.). Her og ved Helsingø ses Arten især i April til 1. Halvdel af Maj paa Træk. — — 1 Hun skudt i Tibirke Sept. 1927 (H. A.).

107. DVERGFALK, *F. columbarius*. Ses hvert Aar i April., enkeltvis paa Træk (P. P.). 1 Han skudt 29. 4. 1928 ved Udsholt Str. (H. A.). 1 ung Han 21. 9. 1939 i Gilleleje (I. P.). — — Enkelte ses paa Træk over Hesselø.

108. VANDREFALK, *F. peregrinus*. Ses enkeltvis hvert Aar paa Træk mod NO i April. 1 set forfølge en *Hjejle* ved Stranden sidst i Aug. 1940 (I. P.). 23. 9. 1928 blev 1 ung Hun skudt ved Mønge (H. A.). — — Et Par ynglede i et Bøgetræ i Nordsjælland, senest set 1927 (Danm. Fauna). April 1924 1 skudt paa Hesselø. 28. 10. 1935 1 i Kagerup (H. A.).

FUGLE FRA ANDRE NORDSJÆLLANDSKE EGNE

Knarand, *Anas strepera*. 1 Hun sk. Helsingør Sept. 1931 (H. A.). 1 v. Kronborg Marts 1935 (D. O. F. T. 29, 111). *Konge-Ederfugl*, *Somateria spectabilis*. 1 Han fundet død i et Fiskergarn v. Hundested 17. 12. 1930 (H. A.). Lynæs 1865, Isefjord 1865 og 69 (Danm. Fauna). *Rodhalset Gaas*, *Bernicla ruficollis*. Okt. 1855 v. Ourø (Danm. Fauna). *Toppet Lappedykker*, *Podiceps cristatus*. Ynglefugl i Arre- og Esrumsø (H. A.). *Islom*, *Colymbus immer*. 1822 v. Helsingør (Kjærbølling), 1888 v. Frederikssund (Danm. Fauna). *Dverg-Rørvagtel*, *Porzana pygmaea*. Kvistgaard 6. 6. 1899 (Danm. Fauna). *Stortrappe*, *Otis tarda*. Skudt paa Hesselø (Danm. Fauna). *Sortklire*, *Tringa erythropus*. Skudt i gl. Tid v. Helsingør (Kjærbølling). *Brushane*, *Philomachus pugnax*. Efteraaret 1926 blev 1 Han sk. ved Arresø; Aug. 1927, 1 Hun i Tibirke Mose (H. A.). *Odinshane*, *Phalaropus lobatus*. Nov. 1825 v. Helsingør (Kjærbølling). *Rovlerne*, *Hydroprogne tsche-*

grava. Ynglede 1826 paa Hesselø (Danm. Fauna). *Sortterne*, *Chlidonias niger*. Okt. 1921 blev 1 skudt i Ejlstrup (H. A.). *Sort Stork*, *Ciconia nigra*. Apr. 1827 1 ved Helsingør. 13. 4. 1901 1 i Teglstrup Hegn (Skovgaard: Den sorte Stork). *Rødfolkfalk*, *Falco vespertinus*. 1926 1 Skelet i Gurre Ruin (D. O. F. T. 25, 57). 1 ikke udfarvet Hanset paa en Høfde v. Marienlyst 1. 10. 1936 (K. M.) (D. O. F. T. 31, 158).

NORDSJÆLLANDSKE FUGLE I ÆLDRE STENALDER

I Kassemose og Sølager Køkkenmøddinger er fundet Knogler af følgende Fugle: Stokand, Gravand, Sangsvane, Troldand, Bjergand, Hvinand, Sortand, Fløjlsand, Ederfugl, Stor og Toppet Skallesluger, Knortegaas, Dverg Lappedykker, Rødhalsed Lom, Stormmaage, Sølvmaage, Svartbag, Lomvie, Alk, Skarv, Sule, Havørn, Grønspætte, Graakrage, Misteldrossel, Rødstjert og Kvækerfinke — allesammen Fugle, der i vore Dage træffes paa Gilleleje-Egnen — endvidere den uddøde Gejrfugl. (*H. Winge*: Om jordfundne Fugle fra Danmark; Vidensk. Medd. fra Dansk naturh. Foren. 1903).

NAVNE OG FOLKETRO

Blandt de lokale Fuglenavne skal nævnes: *Knophoveder* (Troldænder), *Svensk Moseand* (Bjergand), *Kuland* (Sortand), *Spejlvinge* (Fløjlsand), ukyndige Folk kaldte dem begge Kulænder, *Græsand* (Stor Skallesluger), *Rækhals* (Lommer), *Tulibørse* (Præstekraver), *Regnspurv* (Regnspove), *Makreland* eller *Sildedykker*, *Sildedrikker* (Alk og Lomvie, den første regnedes for Hannen, den sidste for Hunnen), *Klippedue* eller *Huldue* (Hul-

due), *Svale* (By- og Landsvaler), *Jordsvale* (Digesvale), *Stormsvale* (Mursejler), *Savfiler* eller *Muskovit* (Musvit), *Dundpap* (Dompap), *Møgkrager* eller *Vinterkrager* (de faa overvintrende Krager).¹⁾ — Solsort hedder paa Aalsgaarde *Regnvejrsfuglen*, Blaamejse hedder sammesteds *Gendarm*.

— — — Enkelte nordsjællandske *Stednavne* indeholder Fuglenavne, saaledes *Duemose*, *Storkevang*, *Hanebjerg*. Søborg-Enklaven *Tinkerup* (nævnt 1465) indeholder muligt Fuglenavnet Tinke, brugt som Mandstiltavn. I *Paarup* (nævnt 1351) findes maaske Mands-Tiltavnet Pa (Paafugl).

— — I Gillelejes *Plantenavne* indgaar Fuglenavnene: *Gaaseurt*, *Gaaseblomst* (*Matricaria inodora* og *Bellis perennis*), *Gaasefod* (*Potentilla anserina*); af Lysesiv flettes *Sivænder* og *Sivgæs*; *Storkenæb* (*Geranium*), *Hønsgræs* (*Cerastium*). *Primula veris* hedder paa Raageleje *Hanekam*.

— — — Eksempler paa *Folketro*: Naar Uglen tuder om Natten, skal én dø. En pirrelig Person er *kommet over Uglemøg*. Der saas ingen Skader i Smidstrup Skærtorsdag Aften, idet de var fløjet til Bloksbjerg sammen med Heksene, der red paa Bagerovnstøjet²⁾, „Tredie Torsdag i Tor bærer Tranen Lys til Seng“ (man tænder ikke Lys). „Tredie Torsdag i Tor skal Viben have 3 Æg i Reden“; men der kan godt blive *Vibevinter* saavel som *Storkevinter*³⁾. Der kan være saa varmt, saa *Ravnen gaber*. Mangen Gillelejepige strikkede saa flinkt, at Hænderne gik som *Lærkevinger*. *Kyllingehoved* er en for

¹⁾ Medd. Skrædermester P. Petersen, Gilleleje, efter de gamle Strandjægere.

²⁾ Grd. Chr. Petersen, f. i Smidstrup 1846, død i Gilleleje.

³⁾ Fjellenstrup.

stor Knude i Garn. Villingebækkerne kaldtes *Haner*. „*Hanegal*“ er en Folkedans paa Hundested (hørt i Radio 12. 2. 1935). Den, der driver om, *gaar paa Gasebakke*. Gaasebænken hedder *Gaasedor*.

Paa Forsommeren kom Læssøbaade hertil med *Læssøgæs*; da der ingen Havn var, blev Gæssene sluppet løs og drevet i Land fra Smaabaade; et Par Mand havde det vanskelige Hverv at samle Gæssene, der skulde fordeles til Bønderne; Arbejdet krævede megen Brændevin, og en *Gaasedonnert* var Aarets største Rus¹⁾. Byens egne Gæs blev efter Høsten sendt til Opfodring hos Bønderne, der som Ydelse fik Halvparten, *Hælvtegæs*. — En Kone i Fjellenstrup kunde hekse Fjerene af Naboens Gæs til sig ved at sidde i sin Stue og klippe med en Saks ud i Luften²⁾.

¹⁾ Medd. Toldmedhjælper Jul. A. Jensen.

²⁾ Medd. af fhv. Gaardejer Hans Jul. Nielsen, død for faa Aar siden.

Gillelejes tilsandede Havn 1899. — *Se Teksten Side 50.*

(Foto tilh. Gilleleje Museum).

POUL CHRISTIAN PEDERSEN

Poul Pedersen døde 13. 5. 1941. Han var født i Gilleleje 22. 8. 1846 og blev saaledes omtrent 95 Aar. Hans Fader var Fisker; Moderen var Datter af Fisker *Kristen Nielsen* (c. 1756—1819) og *Lovise Ulricha Milan* (c. 1776—1862), der vist var født paa *Nellerup*, og hvis Bedstefader var Helsingør-Borgmesteren *Gabriel Ferd. Milan* (1700—77). Dennes Bedstefader var Generalfaktor, siden Guvernør paa *St. Thomas, Gabriel Milan* (c. 1631—89), der var af portugisisk Jødeslægt og oprindelig hed *Don Franco de Tebas y Cordova*¹⁾.

Gamle Poul Pedersen havde oplevet meget og var en flink Fortæller. Og i sin høje Alderdom skrev han sine Erindringer; af disse har hans Rejse til Grønland 1862 været offentliggjort i nærværende Aarbog 1935. Som mange andre unge Gillelejere sejlede han paa Langfart i mange Aar. Her fortæller han om sin Kinarejse og slutelig om sine Oplevelser som Soldat:

I Efteraaret 1864 købte Skibsreder *Mads Holm* en engelsk Teklipper, et Barkskib ved Navn *Skimmer of the Sea*, som laa i *London*. Vi var 14 Mand, der fik en Maanedes Hyre udbetalt og Frirejse til *London*. Vi afsejlede fra *Blaa Pakhus* med Damper til *Lübeck*, derfra med Tog til *Hamborg* og næste Dag med Damper til *London*. Tolderne var slemme mod os og tog den Tobak, vi havde forsynet os med, da den var dyr i *England*. — — — Skibet var fragtet for tre Aar til Sejlads i kinesiske Far-

¹⁾ H. C. Terslin: *Gabriel Milan og hans Efterkommere*. 1926.

vande med *Honkong* som Udgangspunkt. Vi skulde have Stykgods med til *Batavia*, *Samarang* og *Surabaia*. Kaptajnen og Styrmanden, som var ankomne først, anviste vort Lukaf, hvorefter vi fik Landlov. Vi gik paa Dansebod; det vilde jo vare længe, før vi atter kom i Land. Vi kom i Snak med en Rømningsmand, der fristede os med højere Hyre paa et engelsk Skib. En Del af vort Mandskab lod sig overtale og fik saa deres Tøj udleveret af Kaptajnen. Jeg blev om Bord, og vi fik suppleret vort Mandskab med noget Skrabsammen, blandt andre en Kok, der kaldte sig Napoleon, en Nordmand paa 49 Aar; saa var der en Svensker paa 25 Aar; han havde studeret i Stockholm, havde derefter været Sergent i Danmark og havde deltaget i Krigen 1864.

Vi begyndte nu den lange Rejse. Det første Par Maaneder var vi plaget med Væggetøj; men Kaptajnen trostede os ved at sige, at naar vi kom paa Højde med *Madeira*, vilde vi faa Kakkerlakkerne om Bord, og de vilde æde de andre. Det kom til at passe. Dette Utøj var en forfærdelig Plage; naar vi skulde sove paa Frivagterne, kom Kakkerlakkerne om Natten i Sværme til Køjerne og begyndte at æde løs af den tykke Hud paa vore Fødder. — — — — Sejladsen var noget ensformig; i 5 Maaneder saa vi kun Himmel og Hav. Men vi havde nok at varetage. Om Morgenen maatte vi se efter Skamfiling (Slidtage paa Rigning og Sejl), derefter spule Dæk, reparere, sy og lappe Sejl, endog paa Frivagterne. Lørdag var der Hovedrengøring, da bl. a. vort Tøj skulde vaskes. Men om Søndagen skulde vi blot spule Dæk. Søndag Aften muntrede vi os med en lille Opsang. — — En Dag meldte Kaptajnen den Jobspost, at Tobakken var sluppet op. Vi maatte nu en Tid ryge Teblade, og siden maatte vi nøjes med Kabelgarn.

Kaptajnen havde sin Kæreste om Bord. Da hendes Fødselsdag oprandt, blev der Kl. 8 braset bak; alle Flag i Top! Og saa affyredes 27 Kanonskud. Vi havde nemlig 7 Kanoner, idet Koffardiskibe, der sejlede i kinesiske Farvande, dengang var armerede for at kunne forsvare sig mod Sørøvere. Fødselsdagen gik med Liv og Sang, og vi fik Ekstra-Forplejning. Men Kl. 7¹/₂ Aften blev der braset fuldt, Flagene blev strøget, og atter affyredes 27 Skud.

Blandt Mandskabet var Yngstemanden *Lars* fra *Thisted*. Han havde Hjemve, græd ofte og sagde: A' tror, a' it' kommer hjem til mi' Mor. En Nat, han havde Vagt, faldt han i Søvn. Jeg, der sov paa Dækket, vækkedes ved Alarmskrig; da jeg kom op, saa jeg Rigningen af et stort Skib, der styrede mod os. Af Forskrækkelse mistede jeg Mælet; lille Lars, der var vaagnet, og Tømmermanden stod og raabte op. Skibet, en Spanier, passerede os faa Alen fra vort Fartøj. Men fra den Dag blev der passet bedre paa, og vi blev fri for at sy og lappe Sejl i Frivagterne for at kunne være udhvilede.

Vi nærmede os nu „Linjen“, og de, der ikke før havde passeret Ækvator, skulde døbes. Klædt i Spidskjole og behængt med talrige Ordener krøb Kokken som Neptun op i Rigningen, prajede ned til Kaptajnen: Skibets og Kaptajnens Navn? Om nogen skulde døbes? — Kaptajnen, der var blandt disse, bad sig fri. Men det var umuligt! Medmindre han da foranstaltede et vældigt Drikkegilde! Kaptajnen fik Neptun med agterud for at bestikke ham med rigeligt Brændevin. Det blev til flere Samtaler om Sagen og meget Brændevin. Og endelig maatte Kaptajnen bekvemme sig til Gildet.

Efter i lang Tid at have haft Tørvejr blev det Regn. Vort Drikkevand havde været daarligt; nu udspændtes

Sejl for at opsamle Vandet, der fyldtes i Tank og Tønder. Saa stoppede vi Spygatterne, og snart blev Dækket til et Vandbassin, hvori vi badede og vaskede Tøj. — — Nu nærmede vi os *Java*, og en Dag kom en Baad med indfødte ud til os for at handle. Om de havde Tobak? Nej, blandt alskens Varer, f. Eks. Bananer, manglede det vigtigste. Der var da ikke andet at gøre end plyndre Staklerne for den Smule Tobak, de havde til eget Brug!

Ankomne til Batavias Rhed pyntede vi os til Landlov. Da vi havde 25 Tons Krudt, maatte vort Skib ankre op paa Yderrheden. Vi sejlede i Land i Jollen. Det undrede os meget, at de fleste af den Mængde store Sejlskibe, der laa, havde Flag paa halv Stang. Vi fik snart Aarsagen at vide: en smitsom Sygdom tog mange Søfolks Liv, og Java kaldtes derfor den hollandske Kirkegaard. Varmen i Land var frygtelig; vi tog derfor en Drosche og kørte til et Traktørsted, hvor vi under kølige Palmer fik et godt Maaltid. — Desværre blev 3 Mand syge; vi besøgte dem paa Hospitalet, hvor Patienterne blev passet af hollandske Soldater. Vore Mænd kom sig hurtigt. — Det var for varmt for os at laste, og nogle indfødte blev sat dertil. Saa sejlede vi til Samarang; her blev 2 Mand syge; den ene blev snart rask, den anden skulde hentes, naar vi returnerede. Derefter gik Turen til Surabaja. Her maatte lille Lars efterlades paa Hospitalet, hvad vi var kede af. Vi returnerede nu til Samarang og derfra til Batavia for at faa ordnet vort Kronometer.

Nu afgik vi til Honkong, hvor Skibet var fragtet af en kinesisk Købmand til Fart i de kinesiske Farvande. Undervejs blev vi indhentet af en kinesisk Djonke, formentlig en Sørøver. Vi ladede Kanonerne og fik udleveret Bøsser, og naar Djonken sejlede fra den ene Skibsside

til den anden, stillede vi op snart forude, snart agterude for at narre Kineseren som Tordenskjold Svensken. Kineseren troede formentlig, vort Skib var en Orlogsmænd, og forsvandt. — Ankomne til Honkong skulde vi sejle 500 Slaver til Australien; men da vort Skib ikke egnede sig til den Transport, skulde vi i Stedet sejle til *Saigon* for at laste Ris. Men forinden skulde Skibet omdøbes til *Emilie*. I den Anledning foranstaltede Kaptajnen et større Gilde; vi fik Lov at tage bekendte om Bord, og en Mængde Officerer og Kontorfolk fra Skibskontorerne blev indbudt. Der vankede en Mængde god Mad og Drikke. Skibet døbttes i Champagne; men Selskabet fik sin Part heraf, og mange vaagnede først op under Bordet. Men om Natten gik 2 Mand Vagt paa Dækket med Gevær og Bajonet.

Saa sejlede vi til Saigon og herfra til *Singapur*, hvor vi fik en ny Kaptajn. Derefter tilbage til Honkong. Vor næste Rejse gjaldt nu *Bangkok*, hvor vi skulde laste Ris. Under Sejladsen paa *Menamfloden* saa vi en Mængde Aber i Træerne langs Bredden. Ved Indsejlingen havde vi maattet aflevere vort Skyts og Ammunition. En Dag saa vi et *Sønderborg*-Skib, der var blevet overfaldet og plyndret af kinesiske Sørøvere. Der var ikke en Haandsbred mellem Hullerne efter Geværkugler i Lønningen. — En Morgen, vi kom op, saa vi, at en Engelskmand havde taget en Sørøver-Djonke; Kineserne var sprunget over Bord med Undtagelse af 3 Mand, der skulde hænges paa Byens Torv, og vi skulde overvære Exekutionen; men det blev der ikke noget af, da vi skulde afsejle.

I Hongkong lastede vi Porcelæn og Lertøj samt Te. Vi fik en Superkago om Bord, der skulde modtage og udlevere Lasten. Han var en fornem Kineser, der havde egen Kok for at kunne faa ordentlig Kinesermad: Ris

og Høns eller Ænder. Men de 14 Kulier, vi fik med som Passagerer, havde kun Ris til Fortæring; dog fik de Høsehoveder og Høseben foræret af den fine Kineser. — Lasten afleveredes i Singapur. I Stedet skulde vi saa laste Ris og Spanskrør. Men da Skibet blev for haardt lastet, og vi i Kinasøen fik en Storm, sprang det læk. Til Pumperne! Lækagen var i Stavnen under Kullene, der med stort Besvær maatte flyttes. Jeg skulde være parat med et Sejl og stikke det i Hullet, hvis dette blev større. Storbaaden blev gjort klar og forsynet med Vand og Proviant. — Efter megen Parlamenteren maatte noget af Lasten kastes over Bord: 1600 Sække Ris og 1600 Bundter Spanskrør, og vi maatte gaa ind til Saigon for at reparere og ordne Assurancen. Det tog tre Maaneder.

Imens fik jeg og en Kammerat Hyre paa en fransk Slæbedamper. Kaptajnen var norsk og lignede Frederik VII, og vi troede, han var en Søn af denne. Vi skulde prøve at bjærge et fransk Fuldskip, der lastet med Ris var strandet paa et Korallrev. Der kunde imidlertid kun blive Tale om at bjærge Sejl og Rigning, mens Malajerne fra deres Sampaner (smaa, flade og brede Baade) skulde bjærge Risen. De dykkede ned i Lasten, hver forsynet med en Kurv, hvortil var fastgjort en Line, for at Kurven kunde hales op. Risen maatte Malajerne selv beholde, mod at de skulde møde næste Dag hver med en Høne eller And. De kom næste Dag. Om de havde Hønsene med? De vilde narre ved at svare benægtende. Men saa begyndte Hanerne at gale. Og den Dag fik vi Høsesteg. — — En anden Gang skulde vi slæbe et fransk Fuldskip i Havn. Vi blev venligt modtaget af den franske Kaptajn, en livlig ung Mand, der trakterede med Vin. Men da vi skulde til at slæbe, gik vor Maskine i Stykker, og vi maatte i Havn for at reparere. Franskman-

den sank imens. Saa skulde vi prøve at bjærge Sejlene, der laa under Dækket. Vi havde nogle Kinesere med, som skulde svømme derned. En af dem druknede under Arbejdet. Hans Kammerater prøvede ikke paa at bjærge ham i Tide. I Stedet bandt de ham et Reb om Halsen og slæbte ham ud til en Bøje, hvor han formentlig vilde blive til Føde for Krokodillerne. — Vi bjærgede en Masse Ting, og da en Djonke kom forbi, præjede Kaptajnen ham, hvad han dog ikke tog sig af, hvorfor Kaptajnen skød en Geværkugle af for Boven af ham. Kineseren kom paa Siden, og Kaptajnen tvang Føreren til at fragte de bjærgede Sager i Land: Kødtønder, Ankerkæde og Sejl. Kinseren bad for sig: Han skulde til Hospitalet med sin syge Kone! Men ingen kære Mor! — Til Trods for at vi fik et fransk Orlogsskib til Hjælp, lykkedes det ikke at bjærge Havaristen, der blev overladt til Malajerne, der nu i Fred kunde tage Rislaster. — Vi blev snart kede af at være om Bord i Slæbedamperen, fordi Kaptajnen var haard og urimelig, hvilket vistnok skyldtes, at den Kineserpige, han havde til Selskab, ofte drillede ham; og vi forlod Skibet; men Hyre fik vi ikke.

Vi kom atter om Bord i *Emilie*, der fortsatte til Hongkong. En Dag mødte vi en Engelskmand, der hejste Flag og vilde tale med os. Vi brasede bak. Englænderen var ude for at pejle Kinassøen af og havde fundet en lille Ø faa Fod over Vandet. Vi vilde maaske være gaaet paa Grund i Nattens Løb, hvis vi ikke blev underrettet. Englænderne forærede os en 200 Pund stor Skildpadde, som de sejlede over til os i en Jolle; til Gengæld fik de en Kasse gode Drikkevarer. Kaptajnen fik nu om Bord i Engelskmanden, hvor han opholdt sig en rum Tid, afsat Øen paa Kortet. Skildpadden, som fik Navnet Riffelman efter den engelske Kaptajn, havde vi megen Glæde

af, idet den spadserede paa Dækket med en Mand paa Ryggen. Men den blev efterhaanden Anledning til Skænderi, fordi Baadsmanden vilde ride hele Tiden. Den blev saa slagtet. Men det var vanskeligt, fordi Hovedet maatte taljes ud fra Skallen. Skildpaddesuppen syntes vi ikke om; derimod smagte Stegen godt.

Julen nærmede sig; vi havde to levende Gæs, der skulde spises. Men nu blev Kokken syg, og Skibet begyndte at lække. En Dag, jeg stod til Rors, udtalte Kaptajnen sin Bekymring. „Ja, det ser ikke godt ud, Kaptajn, og i Morgen har vi Juleaften.“ — „Ja, ja, Gæssene skal I faa og ogsaa Budding og Punsch; vi klodsreber, saa vi kan faa vor Juleaften i Fred.“ — Den fejredes, men uden Juletræ og Gaver. — — Juledag maatte jeg følge Kaptajnen paa Udkik i Fokkeraaen efter 2 Øer eller Skær, mellem hvilke vi skulde sejle; han var nervøs, da han manglede Specialkort over Farvandet. — Samme Dag blev Kaptajnen syg; om Natten stod han op i Febervildelse og talte om et Skib, vi skulde signalisere til. Styrmanden overtog Kommandoen, og vi fik udleveret Kognak som forebyggende Middel mod Smitten, og naar vi tilsaa de syge, maatte vi ikke blive for længe hos dem. Kaptajnen blev hurtigt meget syg. Jeg besøgte ham og spurgte til hans Befindende; hans Haand var iskold; jeg sagde Farvel til ham. Kl. 6 Morgen døde ham. — — Styrmanden vilde ikke sænke Liget i Havet, men foreslog at sætte ham i den Vintønde, han havde villet smugle i Land. Da Tønden imidlertid laa under alle Reserve-sejlene, maatte Planen opgives. Vi fik da fat i en anden Tønde. Det var vanskeligt at faa Kaptajnen, der endnu ikke var kold, op ad den stejle og smalle Trappe. Men i Tønden kom han. Der stod han nu paa Halvdækket, og i den stærke Varme varede det ikke længe, inden der

blev en forfærdelig Ligstank, og det var uhyggeligt i den mørke Nat at passere Tønden. Skønt Mandskabet ønskede Liget sænket, bestemte Styrmanden at gaa til *Manilla* for at faa det begravet. Turen dertil, som normalt skulde vare 3 Dage, tog 9. Og nu blev atter en Mand syg, og snart efter maatte ogsaa jeg gaa til Køjs.

Stemningen om Bord blev efterhaanden meget trykket, og ingen turde gaa ind til os syge. Hver Morgen blev der sat en Kande Vand ind til mig. — Da vi nærmede os Manilla, kom en spansk Orlogsmand til; det blev forbudt nogen at gaa i Land. Vi ankrede op, bevogtet af Spanieren. I Middagsheden forsøgte Kokken at begaa Selvmord, sprang over Bord, men blev fisket op. Da man spurgte om Motivet, svarede han: Naar jeg ikke kan faa Hjælp, kan jeg ikke leve. Tømmermanden var ikke glad for at have sin Køje over Kokkens; om Natten kom han ind til mig og sagde, at Kokken nu var død. Og vi snakkede længe sammen. Mon det nu snart vilde blive min Tur? — Om Morgenen gav Spanieren Ordre til, at vi skulde sejle de døde i en Jolle 4 Mil til Søs og begrave dem paa en ubeboet Ø. De blev saa firet i Jollen, Kaptajnen i sin Tønde, Kokken i en Hængekøje. Det blev en ubehagelig Sejltur for de Mænd, der skulde ro. Om Aftenen, da de naaede Øen, var det Fladvande, saa de strandede og maatte tilbringe Natten mellem de døde. Trætte som de var, faldt de dog snart i Sovn. Og om Morgenen sagde den ene, da han vaagnede: Hvor jeg har sovet godt! Men da han saa, han havde ligget paa Kokken, blev han noget underlig til Mode. — Spanierne havde nu gravet en Grav, og saa blev Kaptajnen trillet i Land og ned i Hullet; Kokken maatte slæbes. Saa blev Graven tilkastet, og Spanierne satte en Kæp i Jorden og

bandt en Tværpind paa til Kors. Om Aftenen vendte Jollen tilbage fra den Begravelse.

Jeg, der stadig var syg, krøb næste Dag op paa Dækket og bad Styrmanden faa fat i et Par Høns i Land, saa jeg kunde faa Suppe at drikke. — Han svarede: Vi kan ikke komme i Land; men du skal nok faa Suppe, for vi har Høns om Bord. — Nu skulde den forsinkede Hjemtur til Honkong foregaa. Men da vi havde saa lidt Mandskab, kneb det at faa lettet Anker, og det varede det meste af Dagen at faa sat Sejl. — — Vi to syge begyndte nu at komme os og var raske, da vi naaede Honkong. Styrmanden havde haabet at blive Fører; men det lykkedes ikke; han havde jo sinket Rejsen, hvad der kostede Rhederiet mange Penge, og han havde maattet betale Mulkt i Manilla ved ikke at flage paa halv Stang. Vi fik en ny Kaptajn; han hed Hansen og var fra *Ny-boder*, og vi fik ogsaa ny Styrmand. — Nu skulde vi hjem. Men først var vi i Bangkok. Jeg købte der min fine Kamfertræs-Skibskiste. Jeg fik den om Aftenen om Bord i en kinesisk Jolle; blandt de Hundreder af Skibslanterner var det ikke let at finde vort Fartøj, og Kineserne blev vrede, saa jeg ventede hvert Øjeblik at faa en Kniv i Ryggen. Men om Bord kom jeg. — I *Macao* og *Wampoa* skulde vi laste Te og Indigo til Hamborg. Under Udsejlingen fra Bangkok blev vi paasejlet af et fransk Postskib, som tog Forgrejterne og Stævnen til Vandlinjen. Vi maatte saa ind til Wampoa for at reparere. *Kanton* var vor sidste Station i Kina, og nu havde vi 130 Dages Rejse for os; men vi glædede os alle til at komme hjem.

Vi sejlede hurtigt, 12 Mil i Vagten, men blev dog indhentet af en Englænder, der sejlede 16 Mil; vi havde set den hele Dagen; men den naaede os først om Aftenen; den havde 800 Soldater om Bord og skulde til London.

Det var det eneste Fartøj, vi saa. — — En Aften, jeg stod til Rors — vi var nu naaet til *Kap det gode Haab* — blev det Kuling, og da Vinden samtidig rummede, kom vi op mod Søen, og Skibet havde en voldsom Fart. Jeg stammede i Dækket, og alle Officererne, der var nede at spise, kom op. Kaptajnen beordrede: Hal Mesanen ind! I det samme satte Skibet ned i en Sø, der tog Klyverbommen og vor fine Galion, og Vandet styrtede ud over Agterenden. Det var nu blevet en haard Storm, og vi fik travlt med at rebe og gøre fast, hvilket ikke var let, da det var saa mørkt, at man ikke kunde se en Haand for sig. Først Kl. 4 Morgen var vi færdige, og jeg kunde blive løst af efter at have staaet til Rors i 10 Timer. — — — Arbejdet om Bord var det sædvanlige. En Oplevelse var det, naar vi kunde fange en Delfin, som smagte godt; endnu bedre, naar en Flyvefisk fo'r mod Undersejlene og faldt ned paa Dækket; det var en Lækkerbiscen.

Saa naaede vi Hamborg; allerede under Indsejlingen paa *Elben* kom „Hajerne“ om Bord; de vidste, vi havde været længe til Søs og havde en Del Hyre til Gode. Det var alle Slags handlende, og vi kunde faa Ure, Tøj, Kognak, Tobak o. s. v., ja, endog Penge til straks at gaa i Land. — — Det var dejligt atter at komme paa Landjorden, ikke mindst for Kaptajnen, der havde været borte i 10 Aar og nu glædede sig til at gense sit Hjem i Nyboder. Men da han telegraferede, fik han intet Svar. Af Rhederen fik han da at vide, at Konen havde giftet sig i Mellemtiden og havde en Søn paa 6 Aar. Kaptajnen sørgede, tog ikke hjem, men rejste ved første Skibslejlighed til *Siam*, hvor han havde været i nogle Aar. — Jeg rejste med Tog til *Kiel* og med Dampner derfra til København. Og saa kom jeg tilbage til Gilleleje. Her byggede jeg mit

Hus, giftede mig og købte en Baad. De lange Farter var forbi.

Men 1873 skulde jeg aftjene min Værnepligt. Jeg blev Sluproer paa Kongeskibet *Slesvig* og foretog i den Tid 4 Ture til *Lübeck* med Kongefamilien. Og jeg fulgte med denne til *Fredensborg* om Sommeren for at sejle paa *Esrumso* med de kongelige. Jeg havde ogsaa den Ære at sejle for en engelsk Prins, som opholdt sig ved Hoffet. — En Dag, jeg var inde ved *Hønsbroen*, kom en ung Sekondløjtnant hen til mig. Det var lille Lars fra Thisted. Vi fik en lang og hyggelig Passiar om Kinarejsen. — — En anden Dag sejlede jeg paa *Esrumso* for Kongens Adjutant, Kaptajn *Meldahl*. Denne fik at vide, at jeg var Gillelejer. Om jeg havde Lyst at faa et Par Dages Orlov og se til Konen? Han skulde da tale med Kongen om det. Tilladelsen kom omgaaende, jeg blev sejlet til *Sølyst* ved Søens Nordende og maatte da selv klare Resten af Vejen. I *Esrums* traf jeg en Bondemand, der netop skulde køre til Gilleleje. Og saa kom jeg da hjem i min fine Uniform. Et Par Dage efter fulgte min Kone med til *Fredensborg* for at faa den Skovtur. I Parken passerede vi Slottet og saa Kongefamilien i Vinduet; vi hørte da Kongen sige: Der har vi Gillelejeren med sin Kone!

I Aaret 1900 besøgte Kongen Gilleleje, ledsaget af Kejserinde *Dagmar*, Prins *Christian* (Kong Christian X) og Prinsesse *Thyra*. Kong *Christian IX* kom da i Samtale med Poul Pedersen, der ytrede: Det maa være en stor Glæde for Deres Majestæt at kunne gaa ubevogtet med Børn og Børnebørn. Kongen svarede: Ja, men de Nihilister! Poul Pedersen: Dem skal Deres Majestæt

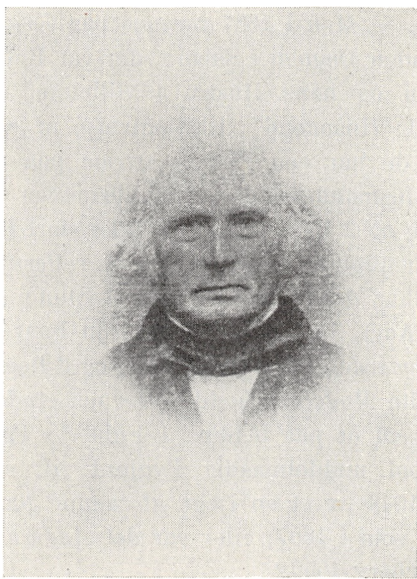
ikke frygte, saa længe De lever! — Ved denne Lejlighed fotograferede Kejserinden Kongen og Poul Pedersen og skænkede Billedet til Havnen; det hænger nu paa Toldboden. En Kopi fandtes i Poul Pedersens Stue.

Havnens Sikring mod Tilsanding ved Anlægget af den lange „nordre Arm“ har Poul Pedersen den væsentligste Andel i. I 1870 havde Fiskerne paabegyndt Arbejdet for at faa en Havn. De laante 10.000 Kr. Tømmeret blev købt i Gribskov, og hver Mand skulde stille med en Skovvogn for at transportere Tømmeret; desuden skulde de hver lægge en Favn Søsten til Molerne, deltagende i Gravningen og ramme Pæle ned. Søborg Søs Ejerlav gav en Mudder-maskine mod at faa Lov til at lade Kanalen udmunde i Havnen. Denne blev færdig 1873. Men Glæden blev ikke af lang Varighed, idet Havnen efterhaanden sandede til, og der maatte bygges en Sandfanger, som flere Gange maatte forlænges og alligevel ikke gjorde synderlig Nytte. Baadene kunde vanskeligt komme ud og ind af Havnen, og efter en N.V. Storm laa Sandet saa højt i Indsejlingen, at Vandet stod 2 Fod højere i Havnen end udenfor. Fiskerne maatte ofte grave Sand og Tang langt ud paa Natten for at holde en Sejlrende klar. Sammen med daværende Kromand *Friis Hansen* henvendte Fiskerne sig til Myndighederne om Hjælp til at bygge en Mole, der skulde hindre Sandflugten. En Bestyrelse blev dannet, og Sagen drøftedes med Egnens Rigsdagsmand, Godsejer *Hage*. Man besluttede at søge Hjælp hos Grosserersocietetet, Regering og Rigsdag. Under Forhandlingerne var Poul Pedersen Talsmanden, der utrættelig henvendte sig til Myndighederne. Resultatet blev, at Rigsdagen vedtog at lade Havnen udgrave til 10 Fods Dybde og lade grave en Sejlrende paa 11—12 Fods Dybde og c. 200 Fods Bredde ind

til den samt at opføre en 1200 Fod lang Mole, den nordre Arm, der skulde lede Sandet uden om Havnen. Arbejdet paabegyndtes i 1900, og Anlægget var færdigt 1902. — For sit fortjenstfulde Arbejde i denne Sag blev Poul Pedersen 1926 benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, der glædede den gamle Fisker.

(Ved *H. C. Terslin*).

*

Cornelius Hansen, Lærer i Gilleleje 1808—57. — *Se Teksten Side 62 fg.* — Efter Foto tilh. Gilleleje Museum.

GILLELEJES DEGNE OG SKOLEHOLDERE

I kirkelig Henseende hørte Gilleleje under Søborg indtil nyeste Tid, selv efter at Gilleleje c. 1538 fik egen Kirke. Søborg var Hovedbyen med Præstegaard, og her var ogsaa Degneboligen. Sandsynligvis var i Reglen Degnen dér tillige Degn til Gilleleje. *Lars Wendelboe Hersom* nævner sig saaledes (1770) som Degn til Søborg og Gilleleje. — Men i 1687 nævnes paa *Kvæg- og Kopskattien* foruden Degnen i Søborg, der var Enkemand, tillige Degnen og hans Hustru i Gilleleje. De opføres blandt „Gille Husmænd“; til Opgivelse af Kvægskatten oplyses, at de har een Ko; de øvrige paa Skattelisten nævnte 9 Husmandsfamilier har tilsammen 6 Køer, 15 Faar, 2 Svin og 2 Beester; det er ikke stort Husdyrhold; — til Sammenligning kan nævnes, at *Nellerup*, den største Gaard, har 4 Beester, 2 unge, 4 Stude (3—4 Aar), 2 unge (2 Aar), 12 Køer, 6 Kvier, 30 Faar og 6 Svin, mens *Møllegaarden* har 1 Ko, 2 Svin og 2 Beester. Ifølge den saakaldte *Modelbog* hedder Degnen *Anders Jensen*; hans Jordareal er paa 5 Skp., 1 Fjdk. $\frac{3}{8}$ Pg og karakteriseres som middelmaadig Bygjord; if. samme Bog havde der 1648 været en Degn af samme Navn, maaske den samme som i 1687; eller var det *Anders Deign*, der nævnes i Søborg 1650?

Der var fra gammel Tid *Degnebolig* som *Degnejord* i Gilleleje. Sognepræsten *Jens Jensen* skriver saaledes 1653: Udi Gilleleie Sogn, som er ickun et bart Fiskeleje, findes Fiskerhuusze 31, alle Kongl. Maj.st og Cro-

nens. Degnen paa Gilleleie Haver En Ringe Boelig, hvortil for kort tid siden af Skov-Marck indlagt 4 skpp Land. Degnens Indkomst er et pund Biug (Byg) af Søborrig Kircke og til Aarsløn af Hver Fisker paa Gilleleie 8 sk, er tilsammen 4 Daler. — Præsten oplyser intet om, hvorvidt Degnen tillige fik Fisketiende. Fra gammel Tid havde Præsten Ret til denne. *Hans Lauritsen* (eller *Larsen*), Kapellan i Gilleleje c. 1536—c. 1584, lønnedes af Fiskerne med Fisketiende, „udaf huis som Gud gaff the nom af Wandett“, en Løn, som dog var saa ringe, at *Kongen* fra 1577 ydede et aarligt Tilskud fra den kongl. Ladegaard *Eserom* paa 1 Pund Rug (= 20 Skp.) og 1 Pd. Malt (1 Pd. Byg = 24 Skp.), samt 1779 overlod Kapellanen *Nellerup* som Præstebolig¹). — Fisketiendens oprindelige Størrelse kendes ikke. Under førnævnte *Jens Jensen* blev der, 1645, mellem ham og Fiskerne sluttet Overenskomst om 1 Sild af hver 20 og ligesaa af anden Fisk og for Affindelsen af Kvægtienden 2 Sletdalere af hver Mand; Overenskomsten undertegnedes af Præsten, 40 Fiskere og Bønderne paa *Nellerup*, *Møllen*, *Bonderup* og *Heiet* (Blaksheide). Sandsynligvis blev samtidig Degnens Fisketiende fastlagt; han skulde if. Sognepræst *Wederkincks* Opgivelse i 1738 have halvt saa meget som Præsten.

Cornelius Meyer, der var Præst i Søborg 1694—1729, klagede 1695 i en Indberetning over den svigtende Fisketiende: Af Gilleleie Rente af Sild, som kan beløbe sig, naar Fiskeriet er lykkeligt, til 2 Tønder Sild. — Decimanter paa Gilleleie ere forminskede fra 70 Husze og derofver til 25, af hvilke dog mange ere øde; alle disse haver ickun 6 smaa Baade, og fordi de formaae icke at bekoste fiske-Redskab, kand de aarlig icke komme ud at

¹) Om Gilleleje i 16. Aarh. se „Fra det gamle Gilleleje“, 1933.

fiske, før Den beste Fisketid er forbi, og naar De da faar noget, omend skjønt De adskillige gange ere tilkiente at give Presten hver 20de Fisk af alt det, de faar, for sin Tieneste, saa selger dog mange deres sild ude paa Stranden til prangere, som der møde dem, førend de komme i Land; er da Presten Self tilstæde, give de ham lidet, hvad de vil, men sender Han sit Bud, faar det enten lidet med Knur og haanlige tiltale eller slet intet. Af Silden, som De kand fange fra d. 10. Aug. til 1. Novbr., give de lidet; men af hvad de fange før eller efter dend tid, vil de icke vide Presten nogen Rettighed. — Naar det kneb for Præsten at faa Tienden, har det næppe været lettere for Degnen. — Grunden til den store Nedgang i Hustallet kan mulig være Sandflugt¹⁾. — If. den nævnte Modelbog var der i 1688 34 Fiskerhuse i Gilleleje; deraf nævnes 3 som øde. Til hvert af Husene hørte 2 Fdj. Land; Degnens Jordlod var dog som før nævnt større, og et Par af de andre Beboere havde 1—3 Skp. Land. Degnens Bolig regnedes til Fiskerhusene, og Degnen synes at have drevet Fiskeri dengang. — Pastor Meyer skriver 1697, at Degneboligen er fri, og i samme Skrivelse udtaler han: Fiskeriet, Gud bedre det, er og aarlig saa mærkelig aftaget, saa ieg icke kand nyde den tyfvende Deel imod det, mine Sl (salige) Formænd deraf hafver nydt: Saa at ald min Visse Indkomst deraf Sognit for ald min Moye, arbejde og thieniste icke kand beløbe sig aarlig uden til 9 Rixdlr.

I Gilleleje herskede i lange Tider stor Fattigdom. Pastor *H. J. Wederkinch* kalder 1738 Byen et fattigt Fiskerleje; her bo ingen uden 38 Fiskere, som ingen Jord eller Avling har, men alene nære sig ved Fiskeri. — Aarsagen hertil var *Sandflugten*, der her som andetsteds ved Nordkysten (især ved *Tisvilde*) hærgede saa voldsomt, at Jorderne henlaa som en udyr-

¹⁾ Om Sandflugten se „Fra det gamle Gilleleje“, 1940.

kelig Sandørken. 1736 gav Kongen Amtmanden Ordre til at lade efterse Flyvesandsarealerne mellem Gilleleje og *Hammermøllen* (Hellebæk) og stille Forslag om Sandflugtens Bekæmpning. 1740 tog man fat herpaa. Man indhegnede og freddede de løse Sandbanker, saa de efterhaanden kunde blive tilgroede med Marehalm o. a. Græsser. Arealerne var under stadigt Tilsyn for at hindre, at Kreaturerne aad af de spæde Græsbevoksninger. Bønderne maatte bjærge Tang til Opbevaring for at anvende den til Dække over det løse Sand, at det ikke skulde flyge. Erfaringerne havde man fra Flyvesandsdæmpningen ved Tisvilde. Regimentsskriver *Rasch*, der havde Tilsyn med Beplantningen dér, ledede Sandslugtsbekæmpelsen mellem Gilleleje og Hammermøllen, bistaaet af en Underofficer og 8 Soldater. Der blev bygget *Sandvogterhuse* og antaget *Sandvogtere*¹⁾.

Foruden Sandflugten var der andre Ulykker som *Kvæggpest* (1711) og *Misvækst* (der hærgede store Dele af Nordsjælland, saaledes 1713 og 46). Af *Tikøbs* 140 Bønder kunde kun faa brødføde sig selv, og Sognets hundrede Familier paa Fiskerlejerne, som ikke ejede Jord og ikke havde Heste og Vogne og saaledes ikke kunde købe deres Korn i Købstæderne, var meget daarligt stillede; det samme var Tilfældet med mange Familier i *Villingebæk*, *Gilleleje* og *Raageleje*. Disse Folk drev mest Fiskeri i *Isefjorden* og købte deres Kornvarer i *Ods Herred* og transporterede dem hjem i Baadene. Det ser ud til, at Ods Herred dengang var Forraadskammer for Bønderne i Kronborg Amt, idet de lejede Fiskernes Baade og sejlede derhen for at købe, hvad de havde Brug for²⁾.

— Under disse Forhold var Nøden saa stor, at Gillelejerne ikke formaaede at tage sig af de fattige, hvilket dengang skulde ske ved, at de fik Føden hos Byens Borgere efter Omgang, mens de fik Klæderne af Herredskassen. I en Skrivelse udtalte Stiftsovrigheden 1732: Angaaende de Fattige i Gille-

¹⁾ V. Seeger: Fra Frederiksborg og Kronborg Amter, 1931, Side 95, 101—2. — Paa Gilleleje Folketælling 1787 nævnes en *Sandhyrde*, *Niels Rasmussen*, 65 Aar gl. Gilleleje havde i 1770'erne været udsat for en fleraarig Sandflugtsperiode. Endnu i vore Dage kaldes Flyvesandsarealerne Ø. f. Byen *Sandet*, Vejen derud *Sandvejen* og Jorderne *Sandlodderne*.

²⁾ Seeger, S. 118—19.

leje Sogn da vides ingen anden Udveje, end at de hjælpes af næstomliggende Sogne som *Søborg*, *Græsted* og flere. Thi det er Dem bekjendt, at en større Del af Kirkernes Indkomster (1721) er henlagt til de *Danske Skolers* Vedligeholdelse, saa at derfra neppe bliver at vente.

Som bekendt oprettede *Frederik IV* 1721 240 Skoler paa de saakaldte Rytterdistrikter; paa den Maade havde *Søborg* faaet sin Skole 1721; men Gilleleje havde ingen. If. Forordning 23. 1. 1739 skulde alle Degne holde Dansk Skole, og Stiftøvrigheden skulde anlægge Skoler og beskikke Skoleholdere, „hvor det fandtes giørligt“, nemlig ved lokale Kræfter. Paa Foranledning af *Søborg*præsten, Magister *M. L. Smidt*, bestemtes if. kgl. Reskript 20. 4. 1759, at Gilleleje skulde have en af de saakaldte *Extra-Skoler*, som Beboerne selv skulde opføre, hvad de næppe magtede, idet den først blev færdig i Slutningen af næste Aar. Den daværende Lærer, der kalder sig Attestatus *Andreas Hedensted*, ansøger 10. 6. 1760 om Forfremmelse; han skriver, at han er „Skoleholder i Gilleleje Skole, denne allerusleste Skole“, hvor han befrygter sit Livs og Helbreds Forlis, om han skal blive der een Vinter til¹⁾. Men da Skolen blev bygget, blev han der. Senere kom han til *Søborg*.

Om Skolen i Gilleleje skriver *Søborg*præsten *C. J. Schrøder* 1779 til Biskop *Harboe*: Da Gilleleje Skole ved Amtmand *Grams* Forsorg, Deres Højærværdigheds egenaarvaagne og gunstige Erklæring og Mag. Smiths samt Gilleleje Møllers (*P. Tønnesen*²⁾) Gavmildhed 1759 blev bygget, tillagde Kongen allernaadigst Skoleholderen 20 rdl. Løn af Kirkekassen, men forbandt Fiskerne at ved-

¹⁾ Før hans Tid nævnes som Lærere Student *Wejle* og *Bigum*; de har maaske holdt Skole i private Huse eller i Degnehuset.

²⁾ Gille Mølle og Kro, se „Fra det gamle Gilleleje“, 1940.

ligeholde Skolehuset. Hertil havde Fiskerne ingen Lejlighed, da de ere fattige og holde ikke Heste og Vogn. Hvorfor min værdigste Formand, Mag. Smith, tog sin Tilflugt til de *commercerende Compagnier* i Kjøbenhavn, som tilforn havde vist deres Goddædighed imod Gilleleje Kirke, hvilke forskrev sig til, Nogle at betale en Del paa eengang, Andre aarlig, som de endnu opfyldte; hvorved Skolen fik straks en liden Kapital, som blev i Præstens Forvaring og siden er forøget med Overskud af den aarlige Gave til 200 rdl., og af den aarlige Gave, som sædvanlig beløber sig til 28 rdl. 3 mk., bliver Skolehuset vedligeholdt, faar Skolen Ildebrand, Bøger og Skrivematerialier og Skoleholderen Løn, som er kun de 20 rdl. af Kirkekassen og i det højeste 10 rdl. Accidentier bliver forøget, at han kan faa det nødtørftige Brød. Og om Bestyrelsen af denne Gave har daværende Formænd for Grosserer-Compagniet i Kjøbenhavn, *Borre, Ryberg* og *Fenger* under Dat. 30. Sept. 1764 tilskrevet Mag. Smith saaledes: Som vi efter Deres Velærværdigheds bekjendt gode Rygte forsikkre os om, at denne Gave paa bedste Maade anvendes, saa unnlade vi til Deres eget Tykke at disponere, saalænge De forbliver i Embedet uden derfor til Nogen at gjøre Regnskab, saaledes, som De for Gud alene agter at an- og tilsvare; men ved Forandring at overlade Dispositionen til Successor under Herredsprovstens Opsyn paa samme Maade. — I henved 30 Aar vedblev Grossererne at yde denne Understøttelse, vistnok indtil Skolen i Gilleleje var blevet fast Skole.

— 1770 blev førnævnte Hersom Degn i Søborg. Samarbejdet mellem ham og Præsten blev daarligt. I en Indberetning 1777 har Sognepræsten *Thillerup* adskilligt at klage over, bl. a. at Hersom kommer i Kirkerne, naar han vil, bliver borte, naar han vil. „I Gilleleje Kirke er

jeg derved meest bruddt, hvor Skoleholderen, en gammel Soldat, ey kand synge, men tude des fælere, og ved for Resten ingen Besked om Forretninger der. Jeg maa da selv forrette baade Sang og Prædiken, hvilket nu i min svagelige Tilstand falder mig tungt, da min Helbred ofte er saare tynd.“ — Den nævnte Soldat var *Lauris Laursen Stub*, der muligt var A. Hedensteds Efterfølger. Han var Skoleholder til 1779. If. et Andragende fra ham 2. 2. 1779 har han „22. Jan. kvitteret den saakaldede Gilleleje Extra Skole“, og han andrager om en Understøttelse af 10 rdl. af den kapital paa over 200 rdl., som er anvøxt af den frivillige Gave, som de højædle Herrer Grosserere af Kjøbenhavn af christelig omhu aarlig give til bemeldte Skole. Han anfører, at han tilforn har været Skoleholder udi Herløv Sogn i *Frerslev* i 2½ Aar og nu vil anholde om et andet lille Levebrød, da han „bliver tilaars og maa beklage at have fortæret min Kraft forgiæves“. — I sin Erklæring ytrer Pastor *Schrøder*, at Stub havde frasagt sig Skoleembedet mod hans Raad, og at han som aftakket Sergent havde 20 Rdl. aarlig, og „det er at beklage, at han saa ofte tager fejl, da Tallotteriet vist har fordærvet hans indvortes Sandser“. — — Efter Stub blev *Johan Pettersen Lund* Skoleholder; han var der endnu 1783, i hvilket Aar hans Hustru (Berolitze Andreasdatter) døde og hans Stifbørn gjorde Arvekrav gældende. Lund var meget fattig. I en Ansøgning 1801 skriver han, at han havde været Skoleholder først i Gilleleje, derefter i *Tisvilde* og nu 13 Aar i *Valby* (Nordsjælland).

Den førnævnte Pastor C. J. Schrøder var Sognepræst til Søborg og Gilleleje 1777—93, tillige Provst fra 1787. Han har med Ære indskrevet sit Navn i Nordsjællands Skolevæsen, og Biskop *Balle* satte ham højt. Efter en

Visitats 1784 roste Biskoppen især Søborg og Gilleleje, „hvis Ungdom befandtes at være vel oplyst, ligesom adskillige blandt de voksne udviste en mere end almindelig Kundskab. Skolebørnene svarede ligeledes til Fornøelse. Sognepræsten holder Vinterlæsning om Aftenen i nogle Byer, fordi hans Degn, den bekjendte Hersom, er uordentlig“.

1785 indgav Stiftsøvrigheden Betænkning om Skolevæsenets bedre Indretning paa Frederiksborg og Kronborg Amter. Degneembederne foreslaas ophævede ved Vakance, Skoleholderne skal derefter besørge Kirkeforretningerne, og der skal bygges Extra-Skoler paa Steder, hvor Børnene har over $\frac{1}{4}$ Mil lang Skolevej. Udgifterne søges dækkede ved Salg af Degneboligen og dens Jordtilliggende, hvor der i Kirkebyen allerede findes et Skolehus. Indtil den gejstlige Enkekasses Krav var fyldestgjort, maatte Degnetraven og vel ogsaa Højtidsopret sequestreres til Enkekassens Krav, i hvilken Tid Skoleholderne maatte nøjes med Accidenserne. I Stedet for Degnens Vinter-Aftenlæsning i Byerne maatte Skoleholderne 1 à 2 Aftener om Ugen samle deres Distrikts voksne Ungdom i Skolen, Pigerne den ene, Karlene den anden Aften, hvormed Præsten burde have Tilsyn. — 1786 bestemte Kongen, at Skoleholdernes Antal i de to Amter skulde fastsættes efter Folkemængden og Vejlængden, idet intet Barn skulde have længere Skolevej end $\frac{1}{4}$ Mil; Skolen skulde ligge midt i Distriktet. — De to Amters Skolekommission, der var nedsat 1784, skulde nu indgive Betænkning om, hvor mange Skoler, der burde oprettes, hvor meget Brændsel og Furage af Bønderne behøvedes, og hvor meget dette Skolevæsen burde koste i Penge, naar hver Lærer fik 50 Rdl. aarligt, frit Hus med 6—8 Td. Land, Brænde, Tørv m. v.; dog skulde nogle

Skoleholderes Løn ansættes højere end andres til Opmuntring for Vindskibeligheden og noget Tillæg gives aarligt til de ældre Lærere og Pension bestemmes for Lærere og deres Enker. — 1789 approberede Kongen Kommissionens Forslag. — 1792 fik Biskop Balle Underretning om, hvor mange af de paatænkte Skoler der skulde bygges det Aar, og han skulde afgøre, hvilke Steder de skulde ligge. Han kan ikke anbefale Gilleleje, da Skoleholderen dér, *Hendrik Christensen Spillemand*, er maadelig. Gilleleje fik dog sin Skole, der var færdig i Sommeren 1794 og afløste den gamle Ekstra-Skole, ved hvilken Lunds Eftermand, *Hendrik Christensen Spillemand*, ogsaa kaldet *Hendrik Tægger*, var den sidste Skoleholder. Ifølge Gillelejes Folketælling 1787 er *Henrik Christensen* og hans Hustru *Kirsten Poulsdatter* begge 61 Aar og i første Ægteskab. Hun døde 1794, og kort efter fik han Plads i *Helsingør Hospital*, men blev dog i Gilleleje hele Sommeren og forrettede Kirketjenesten for at oppebie sin Eftermand, *Dines (Dionysius) Guldberg*. Denne var Søn af Kontrolør *K. Rafn Guldberg* og Student fra Helsingør 1767, teologisk Kandidat 1769. Han var sikkert en dygtig Lærer. Af Biskop Balle fik han følgende Vidnesbyrd: Kun eengang har jeg haft Leilighed til at prøve hans Duelighed paa Visitatz, efterdi han er flyttet meer end eengang omkring. Hans Børn vare vel underviste og kunde gjøre Rede for Christendom med god Forstand; de læste fermt i Bog; han cathechiserede meget vel og viiste sig som en oplagt Lærer. — Det var vel Udsigten til at faa bedre Løn, som gjorde, at han søgte Gilleleje nye Skole. Men han fik først sent ny Løn, da Skoleplanens Approbation trak ud. *Guldberg* skrev Klager derover. 1794 ankede han over Mangel paa Brænde, da han kun fik lidt Tørv. Skolestuen havde ingen

Jernkakkellovn, men kun en muret Ovn, som krævede mere Brændsel. Siden androg han om Erstatning for Skade paa Eng og Græsning i Anledning af Søborg Søs Udtørring og om Uret, han havde lidt ved Skolehegnet, samt over forskellige Ydelser af Beboerne. 1799 klagede han over det maaedelige Brænde, Fourage, Sæd m. v., som Biskoppen gav ham Medhold i. Guldberg søgte s. A. om et Kapellani i en Købstad, da han var træt af 26 Aars Skolegerning. Sognepræsten, *Westergaard*, havde ladet ham prædike nogle Gange i Gilleleje Kirke og gav ham det Vidnesbyrd: Han fortjener al den Roes, jeg kan give ham ogsaa som Lærer og hans øvrige Forhold, hvilken anbefaling Provst *Sørensen* tiltraadte. Biskop Balle anbefalede Ansøgningen saaledes: Det vil ej have Tvivl, at Supplikanten tør søge om et Præstekald, ligesom andre Candidater, og da han i mange Aar har været Skoleholder med Berømmelse, var det ønskeligt, om Adgangen maatte allernaadigst være opladt for ham til højere Trin i Lærerstanden. Guldberg naaede dog aldrig sit Ønske. Han blev i Gilleleje til sin Død 1808. If. Folketællingen for Gilleleje 1801 er Dines Guldberg 53 Aar, gift første Gang, mens hans Hustru, *Anna Catharina Olesdatter*, er 83 Aar og gift tredje Gang. Hun døde 1803. I et Uddrag af Gilleleje Kirkebog (i Rigsarkivet) staar: Guldberg ægtede snart efter . . . , som overlevede ham, med hvem han havde ondt¹⁾.

1802 blev Lønnen for Lærerne i *Hedsbjerg*, Søborg og Gilleleje fastsat. I kgl. Løn skulde de hver have 50 Rdl.

¹⁾ 1822 konfirmeredes i Gilleleje Kirke *Anne Christiane Sofie Guldberg*, Datter af Skolelærer Dines Guldberg og ligeledes afdøde Hustru *Gunhild Poulsdatter* og født 12. 7. 1804. — Samme Anne Sofie Guldberg ses paa Gilleleje Folketælling 1834; hun er 31 Aar og Husholderske hos Tømrer, Enkemand *Frederik Karl Nielsen*, 54 Aar.

og 5 Fv. Brænde. Endvidere skulde de lønnes af Beboerne. Gillelejelæreren skulde have 10 Rdl., 22 Læs Tørv, 79 Lispd. Halm. do. Hø (desuden af den kgl. Kasse Godtgørelse for 21 Lispd. Hø og do. Halm). Kirkesangerlønnen udgjorde 6 Td. 7 Skp. 7 Fdk. Rug, do. Byg, 185 Lispd. Rudhalm, do. Byghalm. Julerenten beløb sig til 19 Rdl. 4 Mk. 8 Sk.; og Silderenten var 10 Rdl. + 3 Rdl. Julerente, alt pr. Aar. Skolejorden udgjorde 6 Td. Land.

Fiskerenten og Sildetienden havde det stedse været vanskeligt at erholde. 1778 havde Hersom anmodet Biskoppen om Hjælp til at sagsøge Fiskerne; men der blev næppe nogen Sag. 1795 approberede Kongen, at Læreren i Gilleleje skulde have hver 66de Sild, og da Fiskerne ogsaa vægrede sig derved, paalagde Ministeriet 24. 2. 1868 Sogneraadet paa Lærerens Vegne at sagsøge dem, og ved Dommen 1. 2. 1870 blev Lærerens Ret anerkendt, hvorpaa en Overenskomst om en Betaling pr. Baad kom i Stand. — Præstens Fisketiende var af Pastor Wederkinch 1738 anslaaet til 2 Td. og i Penge 10 Rdl. 1802 ansattes Silde- og Fisketienden til 70 Rdl.; i 1831 var Fisketienden kun 35 Rbdl.-Sedler (7 Baade à 5 Rbdl.) og Sildetienden „i de senere Aar kun 5 à 15 Ol Sild“. 1851 var Fisketienden 30 Rbd. og 10 Ol Sild. Siden aftog denne Indtægt, uden at Præsterne gjorde deres Ret gældende, og den gik ganske af Brug i *Raaschous Tid* (Præst til 1868).

— — Guldberg afløstes af *Cornelius Hansen*, der var født 1780 i *Hornbæk*. Hans Fader, *Hans Olsen*, kaldet *Lind* (1746—1844) havde Styrmandseksamen og sejlede for Grev *Schimmelmann*; han deltog i Kaperkrigen (Kaperbrevet dateret 29. 5. 1809, fornyet 23. 4. 1810) og var Kaptajn paa Baaden „*Prøven*“ af *Hornbæk*, der tog Fregatten „*Mary Pike*“; hans Hustru var *Cathrine Cornelius-*

datter, med hvem han blev gift i Hornbæk 28. 8. 1768. — Corn. Hansen var dimitteret fra *Bernstorffsminde* og blev Lærer i *Snekkersten* 1803. Hans Hustru hed *Charlotte Voss* (1785—1865)¹).

Om Corn. Hansens Virksomhed skrev Provst Sørensen 1811 bl. a.: Her veed Børnene at læse baade godt i Bog og svare med Forstand udenad samt regne og skrive; han er en skikkelig og duelig Mand.

Corn. Hansen havde det gamle Degnehus med Jordtilliggende, 2 Td. Land, i Fæste. Efter hans Ansøgning 1812 blev det overgivet til Enkesæde for Gillelejes Lærerenker. Det bemærkes i Kancelliets Skrivelse, at det fra Arildstid havde været legeret Degnen sammesteds. — 1870 var Boligen saa medtaget af Ælde, at Ministeriet resolverede, at den burde vedligeholdes eller, forsaavidt det var nødvendigt, ombygges, i al Fald mod, at der ydedes Skolelærerembedet et Byggelaan. — Huset, der blev nedrevet i Lærer Olsens Tid, laa ved Hovedgaden og var et langt Bindingsværkshus. Min Meddeler, Fru *Anna Christensen Bjørnsen*, kan huske Boligen; der var Lergulve i Stuerne, Stengulv i Gangen. Det kaldtes *Klokkerhuset*, fordi det en Tid var Bolig for Klokkerne (Ringerne, Graverne); Jordstykket kaldes endnu *Klokkervangen*.

1. Maj 1853 fejredes Corn. Hansens 50 Aars Lærerjubilæum ved en Fest, der indlededes i Kirken, hvilket

¹) De havde 8 Børn, af hvilke *Henrik Hansen* (1810—84) blev Lærer i *Gurre*. *Margrethe* (1813—92) blev gift med Lærer *J. K. Schmidt* i *Annisse*, *Niels* (1825—1902) blev Lærer i *Smidstrup*, *Kirsten* (1828—1904) blev gift med Lærer *A. Jensen* i *Hedsbjerg*, *Louise* (1830—1915) blev gift med Lærer *P. Olsen*, der var Corn. Hansens Eftermand i Gilleleje 1857—1909. — — Disse Oplysninger medd. 1929 af fhv. Lærer *E. Mariager*, Nyhusene ved Hillerød. — Om Lærer P. Olsen se E. Steenvinkels Artikel: „Fra det gamle Gilleleje“, 1937.

fremgaar af følgende Sang, der nu bevares paa Gilleleje Museum.

1) *Nys toned Festens Klokke kjær — Fra Gilleleje Kirke. — Og Herrens Tjener tolked der, — Hvor skjønt det er at virke. — For virket Gavn Halvhundred Aar — Hans Ord gav Hæderskransen — Til Jubeloldingen, her staaer — Vor Ven Cornelius Hansen.*

2) *Som elsket Lærer takked Dig — Det hele Gilleleie; — Den Fattige Du gjorde riig, — Du gav ham Tro i Eie. — Hans Fiskerbaad gik tryk ved Dig — Hvor Stormens Bølger neie; — Han vidste: Gud i Himmerig — Er med os alle Veie.*

3) *Som Kirkens Sanger brav og huld, — Vor Tak og til Dig luer; — Du ledte Sangen høitidsfuld — Igjennem Kirkens Buer: — Sølvlokked' Patriarch, vær glad — Ved, hvad Du sang og lærte! — Du bragte Fredens Olieblad — Til mangt et sorgfuldt Hjerte!*

4) *At minde Dig, som Hjertets Skat, — Derom ei tvivler Tanken, — Saavist vort Fyr i mørke Nat — Skal mindes, hist fra Banken! — Men, at Du og om denne Dag — Skal mindes Mand og Quinde, — Som tolked Dig sit Hjertelag: — Forsmaa ei dette Minde!*

5) *Gud glæde Dig end mange Aar! — Han smykke Livets Aften, — Han signe dine Søilverhaar, — Dit Hjerteguld, med Kraften! — Og naar engang din Vandrings Tjørn — Med Eviggrønt omvindes, — Skal vi, og Børn og Børnebørn — End takfuld Dagen mindes!*

Hovedkilden til ovenstaaende har været *P. C. Gardes* Manuskript i Søborg Præstegaards Arkiv: Efterretninger om Søborg og Gilleleie Præstekald, 1892. — Garde var Præst i Søborg-Gilleleje 1869—87. — Endvidere er benyttet en Række Arkivalier m. v., hvilket er bemærket i Teksten.

H. C. Terslin.

ARNOLD OLSEN:

NORDSJÆLLANDSK FOLKETRO

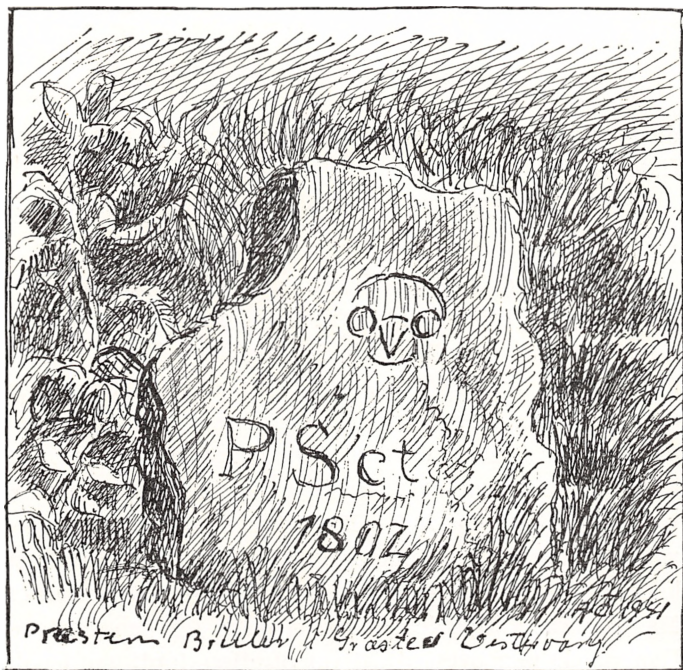
Himmelbrev frelser Soldat 1864. Min Fader, Musiker Daniel Olsen, Esrum, deltog som 18aarig som Hornblæser i Krigen 1864. Han var indkvarteret paa Als hos et Par gamle Folk. Konen beklagede, at saadan en ung Fyr skulde med i Krigen, og gav ham Afskriften af ét Himmelbrev, som han skulde bære paa sit Bryst. „Saa vil hverken Ild eller Kugler gøre dig Fortræd.“ Da Dybbøl blev stormet 18. Apr., gennemboredes Faders Kappe af 2 Kugler; men han blev ikke saaret —, som han troede, fordi han bar Himmelbrevet, hvis Indhold var følgende:

Der var engang en Greve, som havde en Tjener, der skulde henrettes; men Skarpretteren kunde ikke hugge Hovedet af ham. Da Greven spurgte, hvorledes det kunde være, at intet Sværd kunde beskadige ham, tog Tjeneren et Brev, han havde hos sig, frem. Der stod skrevet følgende Bogstaver: L. I. F. K. H. L. K. — Derpaa befalede Greven, at enhver skulde have et saadant Brev hos sig. — Hvo som haver dette Brev, kan hverken Lynild eller Torden gøre Skade; naar Næsen bløder, eller man har blodig Saar, saa lægger man dette Brev paa; saa skal Blodet straks stilles. Eller nogen Slags Skydning kan gøre dig Skade. Alt skal staa stille i Navnet Gud Fader, Gud Søn, Gud den Helligaand. — — L. F. H. A.

Gud skal bevare dig for Tyve og Mordere. Ingen skal sige falsk Vidnesbyrd mod dig. Du kan heller ikke forhekses, Ild og Vand kan ikke gøre dig Skade. Dette Brev er bedre end Penge. — — Ligesom Jesus Christus stillede Oliehavet, og lige saa vist som han vandrede her paa Jorden, skal al Skydning staa stille, heller ikke Ild kan skade dig synlig eller usynlig, men staa stille i Jesu Død og betalt i Navnet Gud Fader, Guds Søn og Gud den Helligaand. — — Hvo som ikke

vil tro dette, han kan skrive det af og hænge det om Halsen paa en Hund og skyde derpaa, saa skal han se, det er sandt. — — Dette Brev er sendt fra Himmelen og fundet ved Tymelisoen i April 1724 svævende over den Stad London. — — Det var skrevet med gyldne Bogstaver; da man vilde gribe det, veg det tilbage. — — I Aaret 1791 fik en Mand det Indfald at skrive det af og gøre det bekendt for Verden. — — Endvidere stod der skrevet i dette Brev: Enhver som arbejder om Søndagen, maa ikke arbejde for sildig om Løverdagen. Gud har givet eder seks Dage at arbejde i; den syvende Dag skal I gaa i Kirke og høre Guds Ord; unge og gamle skal bede med hverandre, at eders Synder maa være eder forladte, og om I have saa mange Synder, som der er Sand i Havet og Løv paa Træerne, skal de eder forlades, naar I kun tro dette Ord. Ærer din Fader og Moder, sig ikke falsk Vidnesbyrd mod din Næste, begær ikke Guld eller Sølv. Af eders Rigdom skal I give de fattige, sky menneskelige Lyster! Dette Brev haver jeg, Jesus Christus, selv skrevet; hvo som ikke tror dette, er fordømt af mig og skal straffes paa den yderste Dag, naar han ikke kan svare mig. Hvo som haver dette Brev, skal aabnebære, den ene skal lade det afskrive efter den anden; hvo som har dette Brev i sit Hus, kan intet Tordenvejr gøre Skade. Dette Brev har jeg skrevet ved mine hellige Engle i det velsignede Navn. — (Medd. Fru Magdalene Holmstrup, Esrum).

Plejelt Galgebakke. Johannes Klo fra Maarum Tinghuse og Garnskrædderen besluttede at stjæle en Flæskeskinke fra en Kone paa Græsted Overdrev. Hun opdagede dem, genkendt Johannes og udbød: Naa, er det dig, Johannes! Det skal blive dig en dyr Skinke. De slog hende ihjel og kastede hende ud paa Vejen, for at det skulde se ud, som hun var kørt over af en Vogn. Ingen fattede Mistanke; men Johannes fik Samvittighedsnag og meldte sig til Øvrigheden. Begge Forbryderne blev hængt paa Plejelt Galgebakke; de blev ved at snakke i eet væk, til Bøddelen lagde Strikken om Halsen paa dem. Det var

„Præstens Briller“. (Pennetegning af Arn. Olsen).

Oldtidshøjen i Firhøj. (Pennetegn. af Arn. Olsen).

de to sidste Forbrydere, som blev henrettet paa Plejelt Galgebakke.

(Medd. Chr. Svendsen, f. i Plejelt c. 1883, Kløverholm, Esbønderup).

Besudling af Frihedsstøtten. Min Bedstefader, Jens Nielsen, var Diligencekusk fra Hørsholm til København. En Aften, han forrettede sin Nødtørft ved Foden af Frihedsstøtten, mærkede han noget som et stort Garnnøgle falde ned paa Hovedet. Paa Vejen hjem kunde Hestene næsten ikke trække Vognen. Og da de naaede Rudersdal Kro, blev det rent galt. Hestene fnyste og sparkede og var ikke til at faa ind i Rejsestalden, hvorfra der lød voldsom Larm. Bedstefader gik da hen foran Hestene, kikkede gennem Hovedstolen og ind i Stalden og saa en Mængde smaa Djævle og Nisser piske løs paa Hestene. Han var da klar over, at det var Straffen, fordi han havde besudlet det ukrænkelige Mindesmærke.

(Medd. Fru Margrethe Nielsen, f. c. 1882, Havreholm).

Præstens Briller. Pastor Schive i Græsted kom i Strid med Fredbogaard-manden og Birkedommer Lemvig i Esbønderup angaaende et Jordstykke. Da Præsten vandt Sagen, lod han i Græsted Vestervang opsætte en Sten, i hvilken han lod udhugge en lang Næse og et Par Briller for at haane Modparterne. Stenen findes endnu og kaldes Præstens Briller.

(Medd. af afd. Maler Martin Olsen, f. 1847, Esbønderup).

Fiskeren fra Arildsleje. En Fisker fra Arildsleje kom ofte til Hornbæk for at handle — det var, dengang Skaane hørte med til Danmark. Han var velset, da han altid gav en Dram paa Kroen. I lang Tid havde han ikke vist sig, hvorfor en af Hornbækkerne rejste til Arild. Han

traf Konen, som sagde, at Manden var død for nogen Tid siden. Det var mærkeligt, sagde Hornbækkeren, for nede i Lejet var der ingen, der vidste, hvor han var blevet af! Konen svarede, at da hun ikke havde haft Raad til at give sin Mand en kristen Begravelse, havde hun selv jor-det ham. Under denne Samtale begyndte et halvvoksent Pigebarn at jamre og klage sig og rokke frem og tilbage med Hovedet. Hvorfor hun gjorde det? spurgte Fiske-ren. Jo, saadan gjorde Far, da Mor hældte noget over hans Hoved, svarede Pigen. — Efter Hjemkomsten meldte Fiskeren Sagen paa Tinghuset i Esum. Det op-lystes da, at Konen havde hældt smeltet Bly over Ho-vedet paa Manden, mens han sov, og at hun havde gra-vet Liget ned i Haven. — Hun blev til Straf druknet i en Mose, og en Pæl blev nedrammet, for at hun ikke skulde gaa igen.

(Medd. Elektriker Vald. Nielsen, Hornbæk).

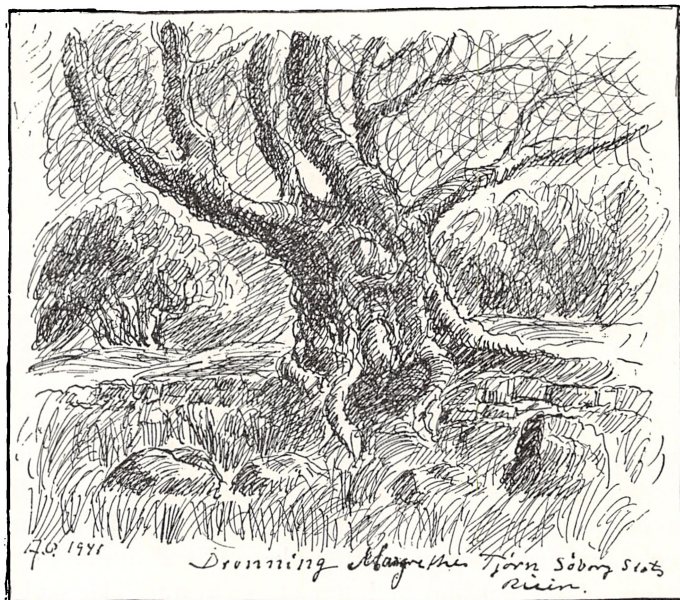
Dronning Margretes Tjørne. Paa Søborg Ruin staar to Tjørne, der kaldes Dronning Margretes Tjørne. I Som-mernætter, især naar Mosekonen brygger, ses en hvid Kvinde mellem Tjørnene; det er Dronning Margrete, der spinder Silke.

(Medd. Maler M. Olsen, Esbønderup).

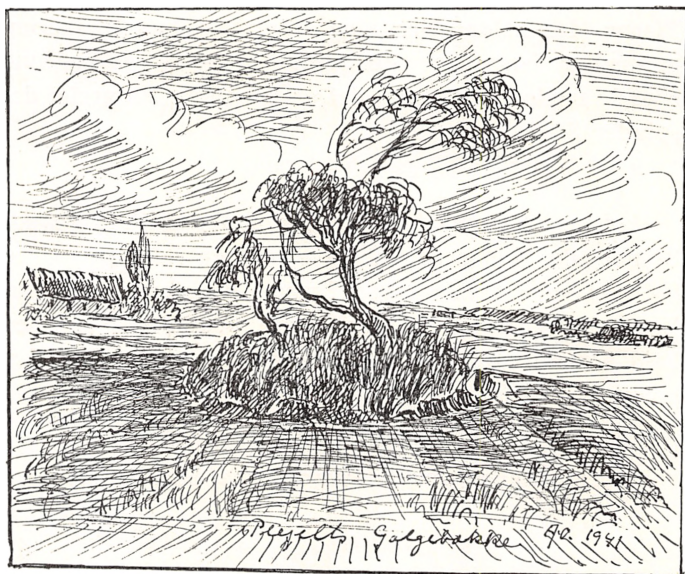
Skatten i Gyts høj. Junker Christoffer, Erik Mænveds Broder, skal ifølge Sagnet have haft en Borg paa Gyts-høj mellem Esbønderup og Esum. En stor Skat — tre Kongers Løsen — skal her være nedgravet. Men en hvid Kvinde vogter Skatten, og den, der søger efter den, kommer i Ulykke.

(Martin Olsen, Esbønderup).

Spøgeri i Søborg gamle Præstegaard. Min Bedstefader,

Dronning Margrethes Tjørne. (Penne-tegn. af Arn. Olsen).

Plejells Galgebakke. (Penne-tegn. af Arn. Olsen).

Ole Christensen i Koldekildegaard i Villingerød, tjente som ung i Søborg Præstegaard. I Selekammeret, fortalte han, saas ofte en hvid Skikkelse, som man ikke maatte slaa efter for ikke at komme i Fortræd. En Pige, der paa den Tid tjente i Gaarden, var ikke bange for Spøgeri og gik en Aften ind i Kirken og raabte: Er her Præster eller Provster, som ligger her i Kirken, saa kom bare frem! Men pludselig fik hun en mærkelig Smerte i Benet og var Resten af sin Tid halt.

(Medd. Fru Christine Hansen, Esrum).

Ellepigerne i Husebykrogen. Kulsvieren Lars Tambo i Huseby ved Esbønderup brændte Kul i Husebykrogen. En Aften, han passede sine Miler, saa han to Ellepiger nærme sig for at varme sig. De sang: Bonde, Bonde som i Bøgetoppen hænger, Flæspekost brænder! Lars kastede Kulsten efter dem og skyndte sig hjem; men om Morgen var Milerne jævnet med Jorden.

(Medd. Peter Nielsen, f. c. 1865, Huseby).

Højen ved Søgaard i Firhøj. Folkene paa Søgaard var blevet Uvenner med Nisserne i Højen. En Morgen saa Folkene, at den bedste Hest var slaaet ihjel og Hovedet trukket gennem den Rendesten, som fra Stalden dannede Afløb gennem Muren for Ajlen. Det var Nissernes Hævn.

(Medd. J. P. Andersen, f. ca. 1853, Ferlegaard).

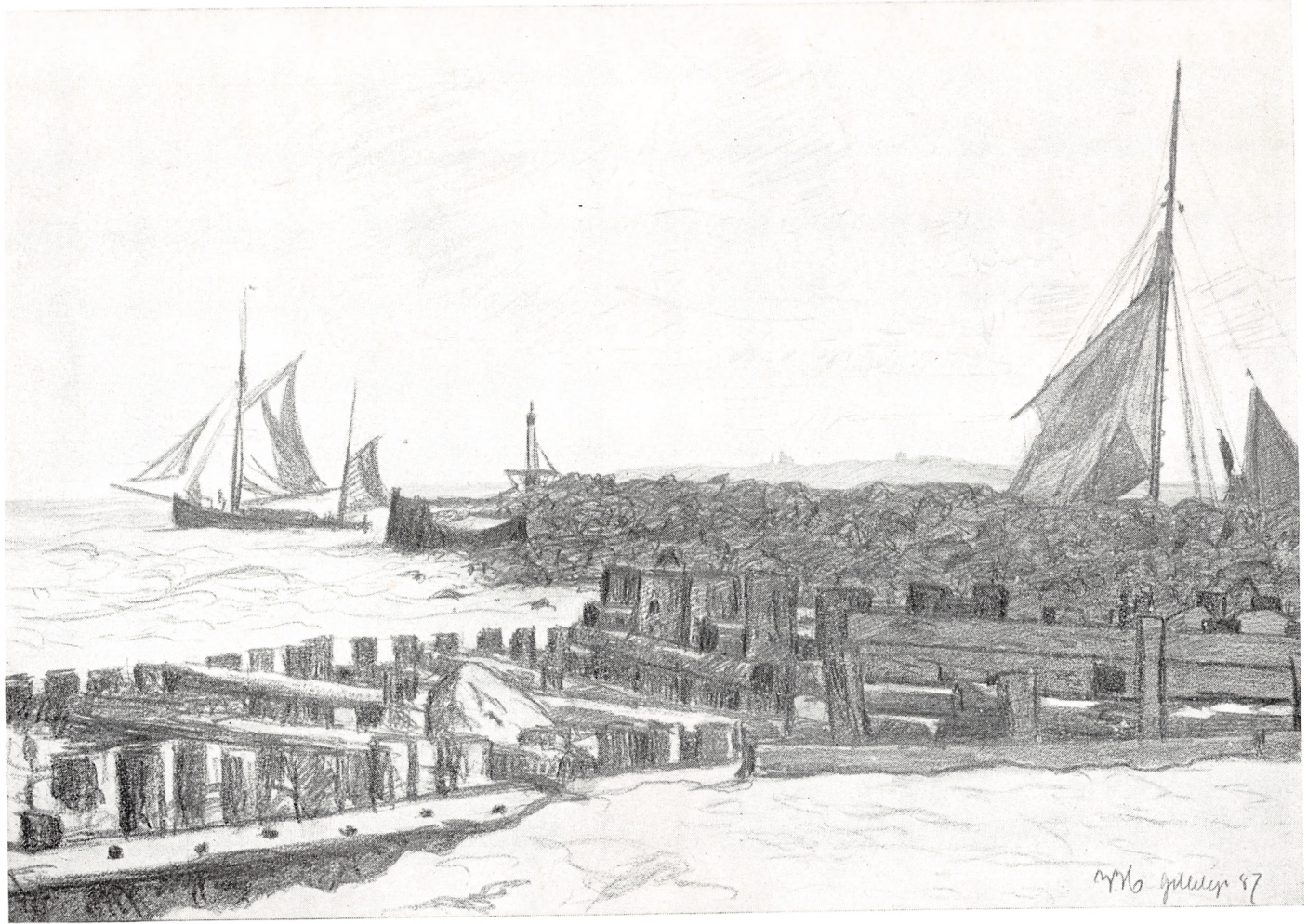
Tobrovnehøj i Smidstrup. I min Ungdom tjente jeg hos Jacob Svendsen i Smidstrup. Min Husbond havde en Sommeraften set Højfolkene danse ved Tobrovnehøj, der stod paa gloende Pæle, og set dem hente Vand i det saakaldte Sænkingskær neden for Højen.

(Medd. Signe Christiansen, f. c. 1870, Esbønderup Skovhuse).

Paaføre Sygdom. For en Menneskealder siden boede der paa Saltsvang nær Saltrup en Parcellist. Han og en anden Mand fra Græstedegnen kørte Mælk til Græsted Mejeri. De blev en Dag Uvenner, og det kom til Haandgribeligheder. Fra den Tid blev Parcellisten syg. Han rejste da til den kloge Kone, Madam Holmer i Helsingborg. Hun satte en Spand Vand hen til ham. „Kan du kende den Mand, du ser i Spanden?“ spurgte hun. „Ih, ja, det er jo ham, jeg blev Uvenner med!“ „Det er ham, der har paaført dig Sygdommen“, svarede hun; „men nu er hans Magt brudt.“ — Saa kom Parcellisten sig.

(Medd. Anders Larsen, Esbønderup Kohave).

*

Marinemaleren *Viggo Helsted*: Gilleleje Havn 1887.
Originalen tilh. Gilleleje Museum.

Fisker Wiedemanns Hus i Ellekilde.

Fisker Wiedemann boder Næring.

Se H. Ellekildes Afhandling Side 73 fg.

FOLKEMINDER

FRA DET GAMLE ELLEKILDE I

FISKER WIEDEMANN'S FORTÆLLINGER

Af HANS ELLEKILDE

Min Fødeby Ellekilde er vistnok den mest udprægede Landliggerby af alle paa Kysten mellem Helsingør og Gilleleje, naar man tager Hensyn til Forholdet mellem den indfødte Vinterbefolkning og den om Sommeren tilflyttede Københavnerbefolkning. Der var ved Aar 1900 8 vinterboende Familier i Ellekilde; men der var tre store Sommerpensionater, Thalassa, Elleborg og Ellekildegaard; der var et mindre Pensionat hos Gartner Larsen, undertiden ogsaa paa Ellestuen; der var mindst 16 Landliggervillaer, foruden at der plejede at bo Sommergæster bl. a. hos Vognmand Andersens og Fisker Wiedemann. Sommerbefolkningen var da sikkert mindst 4 Gange saa talrig som Vinterbefolkningen, og samme Forholdstal naas næppe hverken i Aalsgaarde, i Hornbæk eller Gilleleje. Ellekilde var blevet opdaget af Etatsraad *Edvard Collin*, H. C. Andersens bedste Ven, der byggede den første Villa „Ellekilde“ i Ellekilde i Aaret 1870, og som boede der hvert Aar til sin Død i 1886. Hans unge Ven, Maleren *Carl Bloch*, lærte ved Besøg hos ham Egnen at kende, og i 1882 byggede han sin egen Villa midt i Ellekilde, Villaen med det pyramideformede Tag ved Strandvejen. Hovedmassen af Carl Blochs Raderinger er Feriearbejde fra Ellekilde; hans

Yndlingsmotiv var min Fødegård, den gamle Hegnsgaard i Ellekilde, tværs over Vejen. I 1874 boede *Emil Poulsen* paa Landet i Ellekilde; han byggede 1877 „Ellekildehuset“, og ejede det, til han solgte det i 1893. I 90erne kom en Række af vort Kulturlivs fremragende Mænd til Ellekilde; kgl. Skuespiller *Peter Jerndorff*, Digteren *Ernst v. der Recke*, Forfatteren *Alexander Svedstrup* paa Ellestuen, Skuespiller *Karl Mantzius* o. 1900 i „Halmstakken“. Filosofen *Frederik Fugmann* byggede Elleborg; han blev Kromand, sagde han, mens Kromann blev Fugmann, d. v. s. fik Stillingen som Professor i Filosofi. Alle disse Mænd blev faste Sommerbeboere; men hvor mange har ikke boet her nogle faa Somre, saaledes Brygger Carl Jacobsens elskelige Hustru, Fru Ottilia Jacobsen. Folkene i Ellekilde satte stor Pris paa disse fine Københavnerne; men der var næppe nogen der kom til at staa Befolkningens Hjærte saa nær som Ellekildes Opdagere, Etatsraad Collin og hans Frue, Henriette Tybjerg. De sluttede sig særlig nær til deres nærmeste Naboer mod Syd i Ellekilde Familien Peter Svendsen og især Fisker Johan Frederik Wiedemann i Stat-enehuset. Carl Bloch sluttede sig nærmest til sin Nabo, Hans Gudmandsen, min Farfader i Hegnsgaarden; Emil Poulsens til Gaardejer Hans Andresen i Ellegaard og hans Familie. Af disse Familier var kun to fra gammel Tid hjemmehørende i Ellekilde, Wiedemanns og Hans Gudmandsens Familie, eller rettere hans Kone Else Marie Svendsdatters Familie, for Hans Gudmandsen selv var Søn af Gaardmand Gudmand Poulsen i den røde Gaard i Skibstrup. I Folketællingslisten 1787 nævnes den o. 1744 fødte Niels Hansen Holm som Husmand og Skomager, Wiedemanns Morfader, og den lidt yngre Husmand og Fisker Niels Olsen f. o. 1746, Fader til min

Oldefader, Svend Nielsen, Kaperskipper i Englænderkrigen, som var Far til baade min Farmor, Else Marie Svendsdatter, og min Mormoder, Ane Sofie Svendsdatter, den ældste og den yngste af hans Børn. Disse to Familier har især bevaret Folkeminder fra det gamle Ellekilde; de ypperste Bærere var Fisker *Fr. Wiedemann* og min Farbroder, Tømrmester *Svend Ellekilde* i Boderne, født $\frac{6}{8}$ 1845. Min Fader, Vognmand Peter Jørgen Ellekilde, født $\frac{23}{7}$ 1858, Hans Gudmandsens yngste Søn, kunde som Folkemindebærer ikke maale sig med sin ældre Broder, og denne stod naturligvis tilbage for den ypperste Bærer af det gamle Ellekildes Folkemindeoverlevering, Fisker Johan Frederik Wiedemann, som jeg fortrinsvis skal fortælle om ved denne Lejlighed.

Gamle Fisker Wiedemann var født i Aaret 1829; hans Moder, Helene Caroline Holm, var født i Ellekilde o. 1792; hans Fader arbejdede rimeligvis paa Hellebæk Gæverfabrik. Hans Morfader, Niels Hansen Holm, levede endnu o. 90 Aar gammel i Aaret 1834, og den begavede Dreng huskede, som vi snart skal høre, nøje til sin høje Alder, hvad hans Morfader havde fortalt om „de gamle“, Han blev selv gift, først med en Svensker, formentlig en Skaaning, Anegrethe Sandel, født o. 1823. I Folketællingslisten for 1870 nævnes 6 Børn, den ældste 20 Aar, den yngste 7. Den 5te April 1871 sker den store Ulykke, at Wiedemanns tre ældste Sønner i en Snestorm forliser paa Fisketur. Den ældste, Niels Carl Peder Ferdinand, kommer levende i Land, men dør faa Dage efter, „Døden indtraadte som Virkning af Kampen for hans eget og Brødrenes Liv“. Den yngste, Søren Martin Gudmand, fandtes den 17de Maj ved Marienlyst Badebro; den næstældste, Hans Christian, drev i Land ved Kronborg den 31. Maj. Fru Henriette Collin fortæller i Brev

af 8de Juni 1871 til H. C. Andersen¹⁾ om Nordveststormen, „der var prægtig at se, og som bragte vor ulykkelige Nabofamilie, de brave Videmands den sørgelige Glæde at bringe Livet af deres tredie Søn, deres Perle, i Land ved Kronborg, saaledes at de arme Forældre efter tre forskellige Begravelsesdage nu have den Trost at kunne besøge deres Børns Grav paa Hornbæk Kirkegaard. Vi vare alle med deroppe, og jeg kan ikke sige Dem, hvor gribende det var at se de friske Gravhøje, som dækkede saa megen Ungdom, Kraft og Forhaabning. Naar en Fisker, som begynder med to tomme Hænder, opdrager og opföder 5 Sønner, saa lider han ofte megen Nød og Savn, men naar saa Sønnerne ere voksne, saa blive de hans Rigdom og hans Arbejdskraft, nu ligge de tre ældste i Jorden og de to yngste ere Børn. De maa ikke blive ked af at høre saa meget om vor Sorg herude, kære Andersen — Fiskerne ere vor daglige Omgang, og saa kommer man til paa en vis Maade at dele deres Liv. Vi saa den stakkels Faders Rædsel, naar han skulde ud og kaste sine Kroge i den Strand, der endnu gjemte hans Dreng, men vi saa ogsaa hans Taknemlighed, da han fik dem samlet i een Grav i Jorden.“

Wiedemanns Ulykke havde grebet Collins saa stærkt, at Edvard besluttede at anlægge en lille Nødhavn ved Ellekilde, som Fiskerne kunde søge Ly i. H. C. Andersen besøger Collins i Ellekilde den 30. August samme Aar (1871) og skriver i et Takkebrev af 11. Sept.: „Hvad der især overraskede mig var det storartede Havneanlæg, tryllet frem ved Husets eget lille Mandskab; det saa jo ud, som om det var et helt Arbejde af Kommunen;

¹⁾ Disse og de følgende Breve er trykt i C. Behrend og H. Topsøe-Jensens Bog H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin IV 1936.

højest interessant var det ogsaa, at jeg indtraf og saa Fiskerne fra Hornbæk hente deres Baad, de dér havde faaet i Læ, under det haarde Veir, og at de altsaa fra „Ellekilde Nødhavn“ kunde tilfods vandre hjem for at berolige Kone og Børn, som sade i Angst for dem. Det maa være særdeles glædeligt for deres Mand, Jonas og hver som har Del i Arbejdet.“ I et Brev fra 20. Juni 1873 fortæller Edvard Collin: „Det gaar svært til med legemligt Arbejde herude; Gottlieb, Theodor, Jonas og jeg staa daglig i Vand op til Maven og graver Sand ud af Havnen; Jette luger og planter med en ubegribelig Udholdenhed.“ Den 7de Sept. 1874 fortæller Fru Henriette Collin, hvorledes Nødhavnen igen gør sin Nytte: „En hoist interessant Natur-Begivenhed havde vi i den Orkan, som i Fredags Middag reiste sig og i Løbet af 10 Minutter naaede sin fulde Voldsomhed, det var et forførfærdelig skjønt Syn og den Farvepragt i Naturen, som gik forud, var ganske deilig. En stakkels Hornbækker med en halvvoxen Dreng som eneste Medhjælper i sin Baad, slap lykkelig ind i vor Havn, som selv i sin ødelagte Tilstand gav ham tilstrækkelig Læ, indtil vore Fiskere (altsaa Wiedemann og Peter Svendsen) hjalp ham at trække Baaden paa Land; kort efter kom hans Kone og Drengens Moder løbende fra Hornbæk i dødelig Angst; hele Tragedien endte med almindelig Kaffedrikning og særdeles Tilfredshed, uagtet der ikke var en eneste tør Traad paa dem.“ Nødhavnen var ligesom den af Collinerne murede Kilde paa Villa Strandkildes Grund aldeles ødelagt af Storm og Højvand i Midten af December 1873. Det var ikke underligt, at Collinerne til Gengæld kunde regne paa Fiskernes Hjælp-somhed, og at der var stor Bedrovelse, naar Afskedens Time om Efteraaret stod for Døren; Henriette Collin

skriver i et Brev af 30. Sept. 1873: „Noget af det, som ikke bedrøver mig mindst ved Afskeden herfra er de to Fiskerfamiliers bedrøvede Ansigter, naar de følge os tilvogns; her er saa ensomt, naar vi er borte, og de gaar en streng og kold Tid imøde.“

Et morsomt Vidnesbyrd om den Højagtelse, Fisker Wiedemann og Egnens Folk med ham, nærede for Etatsraad Collin, fortæller Sten Drewsen, Dattersønnen, i Erindringer fra Ellekilde. Fisker Wiedemann og Slagter Arildsen var en Dag blevet uenige om, hvad der var det modsatte af Kød. Fiskeren holdt fast paa, at det modsatte af Kød maatte være Fisk, og Slagteren var lige saa overbevist om, at det modsatte af Kød var Flæsk. De blev til sidst, da de havde trættes længe om dette her, enige om, at Etatsraaden, den klogeste Mand, de kendte, skulde afgøre Spørgsmaalet. De stillede Træskoene udenfor og kom paa Hosesokker ind til Etatsraaden, og Wiedemann førte da Ordet og forelagde Etatsraaden Sagen til Afgørelse. Det modsatte af Kød, svarede Etatsraaden, det er Aand. De to Kamphaner bøjede sig straks for denne Afgørelse, hvorved ingen af dem fik Ret; saa sandelig var Etatsraaden den klogeste af alle!

At gamle Wiedemann havde en vis Svaghed for Filosofien, har Forfatteren Helge Rode ogsaa opdaget; i sin smukke Bog „Pladsen med de grønne Træer“ fra 1926 har han et helt lille Afsnit: „Fisker Wiedemann og Kopernicus“. Rode fortæller her: „Gamle Fisker Wiedemann i Ellekilde var ikke nogen Tilhænger af det kopernicanske System. Han sad en Aften paa Brinken og betragtede opmærksomt Solen, som gik ned, vendte sig saa til mig og ytrede: „Man siger jo, at det er Jorden, som gaar rundt om Solen og ikke Solen, som gaar rundt om Jorden?“ Jeg bekræftede min Skolekundskab, hvad

jeg da ogsaa er tilbøjelig til at gøre den Dag i Dag. „Det skal sku ingen faa mig til at tro,“ sagde Wiedemann med en baade indigneret og skælmsk Overbevisning lysende ud af sit halvfjerdstveearige, hvidstubbete Drengensigt. „For det kan jeg da se!“ Hvorpaa han vendte Skraaen i Munden og sit Ansigt mod Solen, som han fulgte meget nøje med Øjnene, til han kunde konstatere, at den var gaaet fuldstændig rigtig ned. Dermed var den Sag afgjort. Gamle Wiedemann rejste sig op, gav Skraaen en ny Omdrejning, saaledes at den gik rundt om Tungen og Tungen rundt om den, og uden at nogen af os havde bemærket denne Løsning af Problemet, bød han Godnat og gik ind til sig selv, sikker i sin Sag. Det var let nok at se paa hans Mine, at det ingenlunde vilde være gaaet Galilei bedre for hans folkelige Domstol end for Jesuitternes Tribunal, og at Wiedemann i det modsatte Tilfælde maaske endogsaa vilde have hævdet sin Overbevisning med større Standhaftighed end den navnkundige Florentiner. Den gamle Mand havde i hvert Fald set en Solnedgang, havde *oplevet* den, og det er ikke enhver, der har lært Kopernicus udenad, som kan rose sig af det.“

Ogsaa Fru Anna Poulsen omtaler i sin smukke Bog om sin Mand, Emil Poulsen, En Skuespillers Liv, 1925, Wiedemann og hans gamle Moder med den samme umiskendelige Sympati for den gamle Hædersmand som Fru Collin og Helge Rode. Denne Bog giver særdeles gode Oplysninger om Ellekildes Landliggerhistorie. Emil Poulsen og hans Familie boede i 1874 oven for Bakken i Ellegaard hos Parcellist Hans Andresen og havde lejet deres møblerede Vinterlejlighed for 200 Daler. Hun fortæller, at ikke alene de tre Somre, de boede oppe paa Bakken, men ogsaa i alle de Aar, da vi var flyttet ned i vort Hus,

„Ellekildehuset“, og var blevet deres Naboer, var de ofte Gæster hos Collins i dette elskværdige Hjem, hvor de ædle Traditioner fra Stamfaderen, Jonas Collin, blev holdt højt i Ære og smukt blev fortsat. Hun fortæller, at de tre Brødre, Etatsraaden, Professoren og Assessoren, arbejdede i deres Ferie ivrigt paa den lige omtalte Nødhavn, og det varede ikke længe, før Emil tog en Haand i med, og naar Arbejdet var gaaet rask, trakterede Fru Jette med dejlig Kaffe. Saa gik Passiaren lystigt med mange Sømandshistorier mellem Collinerne og Fiskerne Frederik Wiedemann og Peter Svendsen, medens de sidste vendte Skraaen, og Etatsraaden røg sin Pibe. Paa Collins Raad køber de tre Aar efter en Strandgrund af Wiedemann for 1000 Kroner og bygger med Bistand af Hans Andresens Broder, Hjulmanden Ole Andresen i Horneby, „Ellekildehuset“, og de bor her, til Huset i 1893 bliver solgt til Overretssagfører Sally for 16,000 Kroner. Fru Anna Poulsen fortæller, at det morede hendes Mand mange Eftermiddage at staa nede ved Stranden og passiare med Fiskeren Wiedemann, hvis Tale strømmede over af Sømandsudtryk. „Mange Gange stillede jeg mig op ved Siden af dem for at høre, hvad det var der interesserede dem saa levende, men jeg opfattede ikke et eneste Ord.“ Et andet Sted fortæller hun, hvad en Stormflodsnat i 1882 havde betydet for deres Grund i Ellekilde, som paany maatte forskanses med dyre Pæle og Planker. „Da vi første Gang flyttede derud, viste en ældgammel Fiskerkone, Wiedemanns Mor, os et Rev, der af og til ved Lavvande stak op lige ved Begyndelsen af Hornbæk Plantage. Og hun fortalte, at hendes Oldemoder i hendes Barndom havde fortalt, at derude laa engang en Fiskerby, men Havet havde slugt den, og det blev ved at sluge og rive til sig. Den Jord, der for-

hen laa som brede Marker ud for Ellekildegaarden, er efterhaanden skrumpet ind til en smal Sti.“ Derfor besluttede Emil Poulsens sig til at bryde op fra det farlige Ellekilde og slaa Sommerbo paa den anden Side Sundet syd for Helsingborg. Det maa sikkert være Wiedemanns Moder, Syersken Helene Caroline Holm, som Fru Collin omtaler i sit Brev til H. C. Andersen af 7de September 1874: „Vi har herude en 83aarig Kone, som nu er senge­liggende, og da jeg forleden besøgte hende, fortalte hun mig en hel Del om sin Ungdom og om en Broder, som var død paa følgende Maade: Han gik med en Del Kam­merater ude paa Marken og betragtede med aaben Mund den stjerneklare Himmel, da pludselig et Stjærneskud for ned i Halsen paa ham og brændte ham, saa at hans Mund blev ganske sort, han døde efter ni Dages Forløb, og hun smilte overbærende, da jeg betvivlede hans Dødsmaade og forsøgte at belære hende en Smule udi Astronomien.“

Wiedemanns Moder nævnes mærkelig nok ikke i Fol­ketællingslisterne 1870, skønt hun maa have levet 1874, da Emil Poulsens første Gang kom til Ellekilde, og i 1880 er hun jo rimeligvis forlængst død. Efter Folketæl­lingslisten 1880 lever Wiedemanns første Hustru, Ane Grethe Sandel, endnu; men 1890 er hun død, og de tre yngste Børn, Jens Oskar Vilhelm, Helene Caroline og Carl Frederik Julius, der 1880 lever i det lille Ellekilde­hjem, er i Aaret 1890 spredt ud i Verden til deres egne Hjem. I 1890 er Wiedemann gift for anden Gang, med Birthe Laurine Larsen, født o. 1840 i Græsted. Hun havde været gift med en Arbejdsmand, Joh. Larsen fra Sverige, og deres Børn, den nittenaarige Lars Peter Larsen og den tolvaarige Niels Vilhelm Larsen, lever 1890 som Stedbørn i Wiedemanns Hjem. Næsten 20 Aar til lever

Wiedemann og hans anden Hustru; da dør han i 1909.

Jeg havde kendt gamle Wiedemann fra min tidlige Barndom; vi var jo Bysbørn; men jeg tror aldrig, jeg havde talt noget videre med ham før 1908, da jeg havde lært af Axel Olrik, at der var noget, der hed Folkeminder, der var værd at samle og gemme til Eftertiden. Gamle Wiedemann blev en stor Oplevelse for mig. Jeg vidste fra mine Gymnasieaar i Sorø, at der var noget, de gamle Romere kaldte „Mos majorum“, og vi oversatte det ordret „Forfædrenes Skik“. Men da jeg for Alvor lærte gamle Wiedemann at kende, og jeg kendte ham desværre kun altfor kort, fik jeg at vide, hvorledes dette Begreb burde oversættes paa rigtigt Dansk: „Hvad de gamle sagde, hvad de gamle gjorde“. Det var for Wiedemann det afgørende Synspunkt, ikke fordi han nu selv var en gammel Mand, men fordi han i al sin Færd fra sin Barndom og Ungdom af havde lært at se op til de gamle, som dem der sad inde med al Sandheden og Visdommen. Paa et Punkt kneb det meget stærkt for Wiedemann at bevare Troen paa de gamles Autoritet; det var Spørgsmaalet om Gengangere. Hvor skulde det være muligt, at en død Mand skulde kunne staa op af sin Kiste; men hvor skulde det paa den anden Side være muligt, at „de gamle“ kunde tage saa meget Fejl. De gamle løj aldrig. Det var Wiedemann en personlig Sorg, at han aldrig havde set et Genfærd. „Nu har jeg gaaet hjem til Ellekilde fra Aalsgaarde paa hver Tid af Aftenen, og jeg har aldrig set noget Spøgelse. Jo een Gang! Jeg kom en Aften hjem fra Aalsgaarde og var henne ved Strandhøjen neden for Bobakke, der hvor Strandvaskeren laa begravet; der mærkede jeg, at noget kom efter mig med listende og slæbende Skridt. Jeg blev meget bange og kom selvfølgelig hjem i en Fart. Ved at se mig komme ligbleg

ind ad Døren, kunde Moder se, at der var noget i Vejen, og spurgte, om jeg havde set noget. Nej, der var ingen Ting i Vejen. Jeg vidste jo, at man aldrig maatte fortælle om Gengangere samme Aften, som man havde set dem; for saa kunde der følge en alvorlig Sygdom paa. Efter Solens Opgang kunde man fortælle, hvad man havde oplevet, saa meget man vilde.“ Jeg fik selv det Indtryk, at Wiedemann mente, at det alligevel ikke havde været et Spøgelse, han havde mødt, men blot, at han uden Grund var blevet bange. Det var ligesom Wiedemann følte, at det kunde være en personlig Fejl ved ham selv, at han ikke kunde se Genfærd, ganske som en farveblind Mand ved, at der er Farver til; for alle andre troværdige Mand siger, at der er Farver, skønt han desværre selv ser Tingene uden Farvetoner. Men vi gaar nu over til de Sagn, gamle Wiedemann i Begyndelsen af 1909 fortalte, som han havde hørt af de gamle, først og fremmest af sin ældgamle Morfader, Skomager og Fisker Niels Hansen Holm, der jo var født o. 1744, og som Wiedemann kunde huske som en 90aarig Mand.

Magnus og den hovedløse.

Min Bedstefader var Skomager, den eneste Skomager i hele Hellebæk, og han boede ude i sit Hus i Ellekilde. En Aften kom der en Mand fra Aalsgaarde ud til Skomageren for at høre efter et Par store Træskostøvler. Manden hed Magnus; han havde et tykt og oppustet Ansigt, en stor Tyrebals og talte med grødet Stemme. Støvlerne var ikke færdige, og Magnus ventede en Time eller to hos min Bedstefar, mens han flikkede paa dem. Saa var de kommet i Snak sammen, og Magnus slap da ikke fra Ellekilde før hen ad Tolvtiden. „Du faar Følge hjem,“ sagde Skomageren. „Det var rart,“ svarede Magnus, „det er mørkt.“ Ti Minutters Vej fra Ellekilde saa Magnus en Skikkelse foran sig og skyndte sig for at indhente ham, for at faa Følge til Aalsgaarde. „Godaften,“ raaber Magnus, lige da han har indhentet den fremmede; men han faar

inlet Svar. „Godaften,“ raaber Magnus igen, noget stærkere; men heller ikke nu faar han Svar. „Det er dog en sær uhøflig Rad,“ tænker Magnus og skæver hen til ham; men da saa Magnus, at han ikke havde noget Hoved. Magnus fik Fart paa til Aalsgaarde; et Genfærd skulde han ikke have noget af at følges med. Nogle Dage efter var han nede hos sin Ven, Skomageren, og sagde til ham: „Det var en rar Følgesvend, Du gav mig forleden Aften; han havde ingen Hovede.“ „Nej,“ svarede Skomageren og lo, „det vidste jeg meget godt; jeg har selv set ham saa tit gaa her forbi.“

Ved et Folkelivsforsker møde i Berlin i 1935 skulde vi fortælle i Grammofon for at faa de forskellige fremmede Stemmer opbevaret, og saa fortalte jeg denne Historie, som jeg kunde huske min gamle Ven, Wiedemann, fortalte mig den med en morsom Efterligning af Magnus Stemme. Den gamle Skomager boede jo lige ved Kirkevejen fra Hornbæk til Aalsgaarde over for det nuværende Skovly, og Genfærdene til Aalsgaarde skulde forbi hans Hus. Om det fortalte den gamle Skomager sin Dattersøn to meget karakterfulde Historier.

Gengangeren fra Aalsgaarde I.

Oppe i Aalsgaarde døde der en ugudelig og forvorten Knægt, der havde erhvervet sig et Ry for Svir og Sværm, der gik viden om. Ved Begravelsen holdt Præsten i Tikøb en skarp Tale mod hans daarlige Liv og Levned, og denne Tale blev ogsaa kendt alle Vegne og var stærkt paa Tale blandt Folk, og alle var enige om, at han vilde komme igen. De første tre Dage efter Begravelsen ligger et Lig altid roligt i Jorden. Tredie Dags Aften hørte Skomagerens Nabo tre vældige Hyl oppe ved Korsvejen paa Bakken, og han var straks klar over, at det var ham fra Aalsgaarde, der gik igen ude paa Strandvejen. For at faa hel Sikkerhed i sin Sag spurgte han sin Nabo, Skomageren, som plejede at arbejde ved Lys til langt ud paa Natten, om han ogsaa havde hørt de tre Skrig. Det var Folks Tro, at Gengangerne skulde skringe tre Gange, baade naar de gik over en Korsvej, og naar de gik forbi et tændt Lys. Nej, Skomage-

ren havde ikke hørt nogle Skrig. „Hvor kunde det dog være?“ „Ja, det maa vel være, fordi Lyset har været blændet.“ „Det skal jeg nok undersøge,“ sagde Skomageren, og tænkte ikke videre over det. Næste Aften, som han sad og arbejdede, kom han pludselig til at tænke paa sin Nabos Fortælling; han trak saa Forhænget fra Vinduet, saa Lyset kunde skinne ud. Snart efter hørte Skomageren de tre Skrig. Saa gik han ud i sin Dør, og han hørte Gengangeren jumpe forbi med en Lyd, som naar man klasker sig paa Laaret. Lidt efter skreg han igen de tre Gange oppe ved Korsvejen. Nu var det baade sikkert og vist, at Manden oppe fra Aalsgaarde gik igen; men nu kunde de oppe i Aalsgaarde have deres Hyre med ham. Det varede ikke mange Dage, før man oppe fra Aalsgaarde fik Bekræftelse paa, at Gengangeren havde været hjemme de paagældende Nætter.

Den Nabo, Wiedemann omtaler, kan efter de stedlige Forhold at dømme umuligt være min Tipoldefader, Niels Olsen, eller hans Søn, Svend Nielsen; for de boede begge nærmere Hornbæk end den gamle Skomager. Efter Folketællingslisten 1787 har Skomageren ingen Naboer undtagen Niels Olsen; efter Folketællingslisten 1801 bor der to Familier til i Ellekilde, den 40aarige Husmand og Jordbruger Søren Hansen og den 44aarige Husmand og Skrædder John Svendsen. Ved Folketællingen 1834 er den sidste Familie forsvundet fra Ellekilde; men Søren Hansen og hans to ugifte Børn, Maren og Hans, lever stadig i Ellekilde. I 1840 er Faderen død; men de to Søskende lever stadig ugift. I 1855 bor Wiedemann og hans tre Børn i Hus med de to Søskende; hans Moder bor i sin Faders Hus for sig. I 1860 er det samme Tilfældet; men da er Maren død. I 1870 nævnes Hans Sørensen for sidste Gang som 72aarig Aftægtsmand. Der kan næppe være Tvivl om, at Hans Sørensen eller rettere hans Fader, Søren Hansen, er den Nabo, Wiedemann tænker

paa. Han maa være tilflyttet Ellekilde o. 1790—95 oppe fra Landet og have bygget Wiedemanns endnu bevarede gamle Hus, Statenehuset, lige hvor Vejen fra Landet, den nuværende Elleborgvej, skar Strandvejen som Korsvej. Denne Elleborgvej løb oprindeligt helt ned til Strandstien, som Fiskerne helst brugte, men det nederste Stykke, der gik over Hans Sørensens og Wiedemanns Grund, er nu nedlagt. Vi gaar nu videre til Wiedemanns anden Fortælling om en Genganger fra Aalsgaarde, vistnok efter en Aalsgaardfiskers Fortælling.

Gengangeren fra Aalsgaarde II.

En anden Mand fra Aalsgaarde levede et daarligt Liv med sin Kone, som han pryglede og behandlede meget slet. Om-sider døde Manden, og Konen var glad over at være sluppet fri for en levende Plageaand; men paa den anden Side var hun bange for, at han skulde fortsætte sit gamle Liv efter Døden og snarere plage hende meget værre, end han havde gjort i levende Live. En god Nabo raadede hende til at lægge en Flaske med Øl paa den ene, en Flaske med Brændevin paa den anden Side af Manden i Kisten og saa binde baade hans Knæer og hans store Tær sammen, for at han ikke skulde kunne gaa igen. Tredie Dags Nat efter Begravelsen kunde man høre en hoppe igennem Byen som med sammenbundne Ben, og næste Morgen kunde man se Sporene af to Ben lige ved Siden af hinanden i Sandet paa Vejen, og Konen kunde fortælle sine Naboer, at hendes afdøde Mand havde været hjemme om Natten.

Vi gaar nu over til en Fortælling, som stammer fra Wiedemanns Morbroder, Christian, født o. 1786, og som handler om ham og min Oldefars, Svend Nielsens to Brødre. Folketællingslisten af 1801 viser, at Svend Nielsen havde to yngre Brødre, Peter, født o. 1783, og altsaa o. tre Aar ældre end Wiedemanns Morbroder Christian, og Jens, født o. 1788. Peter var, som han fremtræder i

Fortællingen, den ældre og mere fornuftige af de tre unge Fiskere, mens Jens har faaet Navneforandring til Lars.

Soldaten som Strandvasker.

I Krigens Tid gik min Morbroder, Kristian, og to andre unge Fiskere, Din Oldefars Brødre, Lars og Per hed de vist, ned til Stranden for at tage ud at fiske. Da de vilde støde Baaden ud, saa de, at der laa en død Soldat dreven i Land. De holdt Raad om, hvad de skulde gøre med ham. De skulde efter Loven melde det til Øvrigheden; men de havde ikke Lyst til at gaa den lange Vej til Esrom, og der var ogsaa paa anden Maade meget Vrov! med det. Grave ham ned i Strandbakken, som man før plejede, turde de heller ikke gøre; det var forbudt, og de maatte udsætte sig for streng Straf, hvis det blev bekendt. Saa foreslog Kristian eller Lars, at de skulde give ham en Strikke om Halsen, binde en Sten i den og sejle ud med ham og lade ham gaa til Bunds; saa var de af med ham paa den nemmeste Maade, og der var ikke noget at vove; ingen havde set ham uden de, og ingen vidste om det uden de. Lars og Kristian fik til sidst overtalt den ængstelige Per til at være med; de bandt altsaa en Strikke med Sten i om Halsen paa Soldaten, sejlede ud med ham, hev ham i Vandet og fiskede. Foreløbig gik alt vel.

Lørdag Aften plejede de unge Fiskere fra Ellekilde, Boderne og Aalsgaarde at gaa til Hellebæk Kro¹⁾ for at drikke og klø deres svorne Fjender, Bøsemagerne fra Hellebæks Hammermølle og Geværfabrik, hvad Fiskerne havde nemt ved, da de var de fleste. Dengang var der en Sti langs Strandbakken fra Aalsgaarde til Ellekilde, som nu forlængst er forsvundet; Søn og Villahaverne har taget den. Denne Strandsti var almindelig Færdsejsvej for Fiskerne, da Strandvejen næsten var ufremkommelig og mest brugt til Begravelser. Nogen Tid efter gik som sædvanlig en Lørdag Aften Kristian, Per og Lars til Kros. Syngende og skraalende og i højt Humør gik de den Aften hjem ad Strandstien, og de var allerede nær ved Ellekilde, da Per siger: „Ser I den Soldat?“ „Nej, hvad Fanden rager han

¹⁾ Skikken levede endnu 1861, se Bergsøe: Gengangerfortællinger, 1872, S. 50.

os," svarer Kristian og Lars. Lidt efter siger Per igen, han var bange: „Ser I ham nu?“ Jo, nu saa de ham, og straks slog det dem, som det havde slaaet Per, at det maatte være Soldaten, de havde kastet i Vandet, som var kommet fri og vilde hævne sig paa dem, nu da Strikken var raadnet op. De stak i Rend den sidste Bid Vej til Ellekilde uden om den døde Soldat; og han forfulgte dem. Kristians Fader, den gamle Skomager, saa, hvorledes Soldaten fulgte ham til Døren, da han kom ud for at tage imod Sønnen.

Ogsaa Lars og Per slap godt hjem; men dette Oprin havde alligevel sat de tre unge Fiskere saadan en Skræk i Blodet, at de en Tid ikke vovede sig til Kros. Men ret længe kunde de ikke undvære Kroen, og saa gik de derop en Søndag Eftermiddag. De svirede og sloges, som de plejede, med Bøsse-
maerne, og saa gik de hjem ad Strandstien til Ellekilde. De var kommet godt halvvejs til Ellekilde, omtrent neden for „Odins-
høj“, da Per, som kun var halvfuld, raabte: „Gaa til Side, Sol-
daten kommer!“ Kristian og Lars var helt fulde og raabte: „Det manglede bare, at vi skulde flytte os for en Soldat.“ Sol-
daterne blev i den Tid ikke regnet for noget som helst af Fi-
skerne. Per advarede dem igen og gik selv til Side; men de
brød sig ikke om noget og fortsatte deres Vej. I det samme
fik Lars og Kristian et saadant Puf, at de begge røg lige paa
Hovedet i en Tjørnebusk, der stod ved Stien. Soldaten gik vi-
dere; men Per maatte hjælpe Lars og Kristian, der svovlede
og bandte, op. Nu var de dog blevet saa nogenlunde ædru, saa
Per kunde forklare dem, at det var Soldaten fra Søen, som
havde væltet dem. De fik rejst sig op og skyndte sig hjem
uden videre Forulæmpelse af Soldaten, som de siden aldrig
saa noget til.

Det er ikke helt sikkert, hvilken af de to Tildragelser, Soldatens Forfølgelse, eller Væltningen i Tjørnebusken, der sker først. Wiedemann har fortalt mig Historien to Gange, sidste Gang som her meddelt, men første Gang, saa Oprinet ved Tjørnebusken kom først, og Pers Udbrud lød: „Der kommer *en* Soldat.“ Jeg vil dog tro, at den her givne Rækkefølge af de to Oprin er den rigtige. Wiede-

mann vidste ikke, om det var Krigen 1801 eller 1807—14, det drejede sig om. Der kan næppe være Tvivl om, at det var den sidste Krig. I 1801 er Kristian og Jens (lig Fortællingens Lars) kun Dreng, og der var da ikke Tale om Soldater paa Strandvagt som i Englænderkrigen 1807—14. De tre Gutter har sikkert været om Bord paa den Kaperbaad, „Makrellen“, med fjorten Mands Besætning, som min Oldefader, Svend Nielsen af Ellekilde, udrustede 1809, og som han førte i Krigen mod Englænderne. Efter Kay Larsens Bog, *Det danske Kapervæsen 1807—14*, var Udrustningen saa tarvelig, at der ikke engang var en Kanon om Bord. Desværre forsømte jeg at spørge gamle Wiedemann om, hvad han kunde fortælle om Kaperkrigen. Det eneste Træk, Wiedemann fortalte vedrørende Krigen, var, at de gamle havde fortalt, at der om Vinteren havde vist sig en vældig Mængde Linieskibe i Øresund. Da Fiskerne roede hen til dem for at komme til at handle med den, var der slet ingen Ting at se. Det var Varsel om den engelske Flaade, som kom om Foraaret, med andre Ord Nelsons Flaade, som kæmpede Skærtorsdagsslaget paa Reden den anden April 1801. Baggrunden for Fortællingen om Soldaten som Strandvasker er Egnens mærkelige Strandvaskerskik, og jeg skal nu meddele, hvad gamle Wiedemann vidste at fortælle derom.

Om Strandvaskere.

I gamle Dage tog man ikke meget Hensyn til de ulykkelige Mennesker, der drev i Land paa Kysten; nej, man gravede dem ned i Strandbakken, som var de et dødt Kreatur, og det var sjældent, at Folk viste saa megen Medlidenhed, som naar det fortælles om Aalgaardes Piger, at de pyntede en Strandvaskers Grav med Blomster og Grønt. Denne Grav laa i en Høj lige ved Stranden, og da man ryddede Højen for at anlægge Posthuset der, fandt man Strandvaskerens Skelet.

(Dette Posthus laa paa Grænsen mellem Boderne og Aalsgaarde, lige til det o. 1920 blev flyttet til Aalsgaarde Station). De styrende fandt, at det var for gal en Behandling, og i Slutningen af det 18de Aarhundrede bestemtes det, at hver Gang en Strandvasker var drevet i Land, skulde det meldes paa Birkekantoret i Esrom. Men da der var mange Omstændigheder derved, saa at Fiskerne godt kunde udsætte sig for, at de maatte gøre flere Ture til Esrom for at oplyse om, hvem den døde var, saa kan man forstaa, at den nye Forordning var ilde set af Fiskerne. De skulde have saa meget Mas og Tidsspilde i Stedet for, at de før havde i en Fart kunnet faa gravet ham ned i Strandbakken. Strandvaskeren kom ogsaa til at lugte fælt, før man, hvad Wiedemann kan huske, fik lagt ham i en daarligt sammenslaaet og uhøvlet Fyrretræskiste, bestaaende af fire Brædder, som Fiskerne ogsaa maatte betale, og fik ham begravet i „Russerhullet“ paa Hornbæk Kirkegaard, hvor man plejede at begrave Selvmordere og Strandvaskere.

Den Forordning, Wiedemann sigter til, er utvivlsomt den store Forordning af 8de Februar 1805 om Ordningen af det danske Karantænevæsen for at undgaa pestagtige Sygdomme og Epidemier i Landet, hvor der træffes strenge Forholdsregler ved Begravelsen af omkomne Søfolk fra smittet eller mistænkt Skib. Liget skal, efter at Øvrigheden ufortøvet er underrettet, begraves med de færrest mulige tilstedeværende i en fire Alen dyb Grav i Nærheden af det Sted, hvor det er, og dets Klæder skal begraves eller brændes. De ved Jordfæstelsen nærværendes Klæder skal desinficeres, og de skal leve i Karantæne afsondrede fra andre i 40 Dage. Det hedder desuden: „Dersom udenfor Strandingstilfælde Lig inddriver, som er ukendt, da iagttages saa meget af ligenævnte Regler, som maatte findes anvendeligt.“

Frk. *Anna Andersen*, Aalsgaarde, Datter af Kaptejn Bjørn

Andersen fra Gilleleje, fortæller i Samklang med Wiedemanns Fortælling, at Strandvaskerne i gamle Dage blev behandlet næsten værre end Forbrydere og Selvmordere. I hendes Barndom, o. 1865, blev de dækket til med Tang, puttet i en simpel Kiste, og de blev begravet paa Hornbæk Kirkegaard i „Russerhullet“, hvor engang en ilanddrevne russisk Matros var blevet gravet ned. Det ligger i det sydøstre Hjørne af Kirkegaarden. De blev lagt i Kisten i den Dragt, de var drevet i Land i. For nogle Aar siden holdtes der Ligsyn over en Strandvasker, og han havde en Ring paa Fingeren. En gammel før 1911 afdød Murer Henriksen skar Fingeren af, for at Øvrigheden kunde faa Ringen. Strandvaskeren blev begravet; men man glemte Fingeren, og den laa den næste Dag og flød paa Aalsgaarde Gade til Morskab for Børnene.

Endelig fortæller Fisker Peter Svendsens yngre Broder, Fisker *Laurits Svendsen* i Aalsgaarde om Strandvaskerne. Han er født den 30. Nov. 1845, altsaa 16 Aar yngre end Wiedemann. Han havde selv været med, da den første Strandvasker blev begravet paa Hornbæk Kirkegaard, og ikke med sin gode Villie. Det var nemlig bestemt, at seks Fiskere fra Aalsgaarde efter Tur skulde være Følge ved en Strandvaskers Begravelse. Denne Bestemmelse var sikkert meget hensigtsmæssig, thi ingen vilde gaa frivillig med, og det vilde være alt for stor Synd mod Strandvaskeren, at han skulde komme i Jorden uden Følge. Efter Laurits Svendsens Fortælling skulde denne Bestemmelse bestaa endnu.

Laurits Svendsen fortæller endvidere om, hvorledes man i den Egn bar sig ad med Strandvaskerne.

Plyndre Strandvaskere. Naar de døde Skibsfolk var drevet op paa Stranden, hændte det sig, at Folk ranede Solvknapperne i deres Tøj eller Silketørklædet om deres Hals. Det lønnede sig daarligt, dette Røveri; thi den paagældende maatte nu bære Strandvaskeren hele deres Liv igennem, hvis de om Aftenen kom forbi det Sted, hvor de havde begaaet Rovet, eller hvor Strandvaskeren laa begravet. Strandvaskeren sprang op paa deres Ryg, og de maatte nu bære ham lige til deres Hjem. Strandvaskeren sprang af Ryggen, ligesom de kom ind under Tagdryppet. Ingen anden kunde se Manden paa Ryg-

gen; men de selv kunde mærke Byrden. Det gjorde ikke noget, hvis de ikke talte om det samme Aften, som de havde baaret Strandvaskeren, for saa blev de syge. Ventede de med at tale om det til Dagen efter, gjorde det dem ikke noget. Nogle Mænd havde Ord for, at de maatte bære Strandvaskere det og det bestemte Stykke, og det var ikke noget, Folk opdigtede, for de fortalte det selv. En Kvinde havde engang faaet Lyst til en saadan ilanddrevet Somands Sølvknapper, og da hun ikke havde nogen Kniv hos sig, bed hun Knapperne af. Mens hun gjorde det, kunde hun mærke, at Strandvaskeren *lo* under hende. Hun kom saa vel til at bære Strandvaskeren? indskød jeg. Nej, det gjorde hun ikke, for hun sørgede for, at han blev begravet. Men de maatte bære Strandvaskere, naar de plyndrede dem og derefter lod dem ligge uden at sørge for, at de blev begravet. Saaledes fortælles der om en Mand, „Bossemageren“, vistnok Kr. Mortensen, at han under Eng-lænderkrigen ikke havde draget en Strandvaskers Lig op og jordet det; han maatte om Aftenen bære Strandvaskeren fra det Sted og til sit Hjem.

Laurits Svendsen fortalte ogsaa ganske mærkelige Ting om Begravelse fra det gamle Aalsgaarde.

Naar en Fisker i Aalsgaarde var død, var det nødvendigt at bære Liget den tre Fjerdingvej lange Vej til Hornbæk. Der var ingen, der dengang havde Hest og Vogn i Aalsgaarde. Hvert Sted, man kom forbi, satte man Kisten ned, og saa skulde man ind og have et Glas Øl og en Snaps Brændevin¹⁾. Hegnsgaarden i Ellekilde var det sidste Sted før Hornbæk. Naar den gamle Aalsgaardefisker var begravet, gik man ned paa Hornbæk Kro og holdt et dundrende Begravelsesgilde paa dette Sted. De første, der gik hjem, tog Staverne, de havde baaret Kisten paa, og kastede dem fra sig lidt inde i Hornbæk Hegn. Næste Hold bar Staverne til Gærdet ved Ellekilde, og sidste Hold bar Staverne hjem til Aalsgaarde. „Var de ikke fulde,“ sagde gamle Laurits Svendsen, „naar de havde været til Begravelse i Hornbæk, saa var det ikke rigtigt.“

(Fortsættes i næste Aargang).

¹⁾ Sml. Bergsøe: Gengangerfortællinger, 1872, S. 72.

Jacob Larsen
Bageri - Konditori

Vesterbrogade 6

Gilleleje

Telefon 68.

Fører alt i groft og fint — i helt rigtige Ting.

Brdr. C. og F. Petersens
MASKINFABRIK
Havnen . Gilleleje . Telefon 136

Specialitet:
Motorreparation
Alle Maskiner for Fiskeri

EVALD ANDERSEN
Manufaktur,
Trikotage,
og Skotøj
Telefon 103
Gilleleje

Gilleleje Missionshotel
ved Havnen
TELEFON 129

Pensionærer modtages hele Aaret.
Centralvarme

Automobil udlejes
TELEFON 40 GILLELEJE

P. LAUR. NIELSEN
Vesterbrogade
(ved Blaabjergbakke)

Murermester
LAUR. ANDERSEN
Svend Henriksens Vej
Gilleleje . Telefon 121

*Alt Murerarbejde udføres.
Tilbud gives paa alt Murerarbejde.*

Cykler, Cykledele, Dæk og Slinger
køber De bedst i

P. PETERSENS
Cykleforretning
Telefon Gilleleje 36

Tømrmester Peter Andersen
Gilleleje
Telefon 105

Alt Tømmer- og Snedkerarbejde udføres

Handelsgartner
OLAF MØLLER
Frukt . Grønt . Blomster
Stationsvej
Telefon Gilleleje 20

Fiskesalgsforeningen
Gilleleje

fører altid friske og førsteklasses

Varer i forskellige Fiskesorter

Telefon

1 2 5

»**NORA**«

(Anthon Christensen)

Overtøj . Kjoler . Sengeudstyr

Telefon Gilleleje 7

Jørgen L. Nielsen

*Tømrer- og Snedkermester
Maskinsnedkeri*

Vandværksvej Telf. Gilleleje 175

Specialitet: Sommerhuse og
Vandbygningsarbejder

N. Nielsen
SOMMERLYST

Købmandshandel
Kolonial . Vin . Cigarer

Min ekstrafine Kaffe anbefales

Tlf. Gilleleje 34 — Varerne bringes overalt

Vilh. Pedersen

Urmager og Guldsmed
Grammofon- og Fotohandel
Eget Atelier for Amatørarbejde

*Fest- og Brudegaver
Moderne Ure
Stort Udvalg*

Vesterbrogade 11 . Telefon Gilleleje 87

**Andersens og
Ferdinandsen's**

Skibs- og Baadebyggeri
Gilleleje

Telefon 128

Privat 172

Slagtermester

Charles Hansen

Vesterbrogade

Kød og Paalæg

Telefon Gilleleje 10

*Støt
Aarbogens
annoncerende!*

Gilleleje Mejeri

Telefon Gilleleje 47

K. E. Kristensen

Chr. Sørensens Eff.

Isenkram - Udstyr - Støbegods
Glas & Porcellæn
TELF. GILLELEJE 111

*Alle nye
Bøger føres altid paa Lager.*

Vesterbros Boghandel

Knud Poulsen
Telefon Gilleleje 199

Kolonial, Delikatesser & Vin

MARTIN HANSEN

Telefon 19

Gilleleje

Gilleleje Skræder- og
Herreekviperings-
forretning

H. P. SØRENSEN

Telf. 108, Stationsvej, Telf. 108

*Gilleleje
Skibsproviantering
ved Havnen*

CARL OLSEN Tlf. Gilleleje 12

Køb Skoene i

Skotøjsforretningen

Hovedgaden 21, Gilleleje
Skomagermester Ditlev Idorn

Telf. Gilleleje 144

Besøg

Hotel **GILLELEJE KRO**

*Anerkendt Køkken
Tennisbane*

Centralvarme og Bad

Telefon 14

Konditoriet „Aahuset“

Bageri og Konditori
Telefon 276

Morgenbrød bringes

Erik Friis

Alb. G. Nielsen

Blikkenslager, examineret
aut. Vand- og Gasmester

L. Pedersensvej

Telf. Gilleleje 176

**Kolonial-, Vin-
og Delikatesseforretning**

Altid 1ste Klasses Varer til rimelige Priser
Specialitet: **E. P. KAFFE**

Knud Rasmussen

C. Nees's Eff.
Østergade - Telf. 57

GILLELEJE

Smedemester Chr. Christensen

CYKLEREPARATION

Vesterbrogade

Gilleleje

Telefon 216

LAUR. LARSEN

Papir- og Galanterihandel

Vesterbrogade 9

Telefon Gilleleje 154

POSTKORT

FILM

LEGETØJ

Benyt Museets Aarbøger

til Gaver

f. Eks. til Julen

Aarvog 1934—39 faas à 2 Kr. ved Henvendelse til Lærer Terslin, Tlf. 192.

Faa Eksemplarer tilbage.

OTTO TELLER

Bogtrykkeri - Bogbinderi

Carolinevej 3, Hellerup

Telefon Hellerup 376-373

INDHOLD:

	Side:
<i>Viggo Johansen</i> : Fisker Kristian Nielsen	2
<i>Helge Rode</i> : Gilbjerg. (Med 2 Billeder)	4
<i>Fritz Jürgensens</i> og <i>P. C. Zahles</i> Besøg paa Gilleleje 1851	6
<i>H. C. Terslin</i> : Gilleleje-Egnens Fugle I (Fugleliste, Fugle i ældre Stenalder, lokale Navne og Folketro)	9
<i>Poul Christian Pedersen</i> (Kinarejsen, Gilleleje Havn). Med Billede	38
<i>H. C. Terslin</i> : Gillelejes Degne og Skoleholdere (m. Billede)	52
<i>Arnold Olsen</i> , Esrum: Nordsjællandsk Folketro. (Med 4 Billeder efter Pennetegninger)	65
Arkivar <i>Hans Ellekilde</i> : Folkeminder fra det gamle Elle- kilde I. (Med 2 Billeder. Tavle 4)	73
Annoncer	93
<i>Det øvrige Billedstof:</i>	
<i>Kong Christian IX's</i> Besøg i Gilleleje 1900. Efter Fotografi af Kejserinde <i>Marie Feodorovna</i> . (Tavle 1).	
2 Billeder (Repr.): Gilleleje og Nakkehoved, af Teatermaler <i>Thorolf Pedersen</i> . (Tavle 2).	
<i>Viggo Helsted</i> : 1 Billede. (Tavle 3).	